

l'Abellerol

EDITORIAL

Dues històries de conservació **2**

NOTÍCIES

3

REPORTATGES

**L'Arpella cendrosa,
història d'un èxit de la conservació** **4**

**L'estació del Parapeu: anellament,
agricultura ecològica i conservació
a les Garrigues** **12**

**Joves i ornitologia: el viatge transformador
del voluntariat al Montseny amb l'ICO** **16**

NOVETATS ORNITOLÒGIQUES

Noves espècies d'ocells a Catalunya **18**

NOTES

**La biblioteca ornitològica de Lynx Edicions,
disponible a la UAB** **19**

OBITUARI

**David Bigas i Campàs,
l'ornitòleg del delta de l'Ebre** **20**

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

25

AGENDA

36

l'Abellerol

Butlletí de contacte de
l'Institut Català d'Ornitologia

núm. 61

Hivern 2024-25

Editor

Marc Anton, Raül Aymí,
Gabriel Gargallo, Xavier Riera

Col·laboradors

Marc Anton, Jaume Bonfil, Jordi Camprodon,
José Luis Copete, Lluís Culleré, Carles Durà,
Joan Estrada, Hugo Framis, Sergi Herrando, Toni Llobet,
Àlex López Targa, Isàvena Opisso, Vittorio Pedrocchi,
Manel Pomarol, Francesc Pont, Xavi Riera,
Joan Rodríguez, Miki Rodríguez, Fran Trabalon,
Xavier Tomàs, Anna Varea, Francesc Vidal Esquerré.

Disseny i maquetació

Lluc Julià

Edita

Institut Català d'Ornitologia

Museu de Ciències Naturals de Barcelona

Pl. Leonardo da Vinci, 4-5 | 08019 Barcelona

C/ Girona, 168, ent. 5a | 08037 Barcelona

Tel.: 93 458 78 93

Correu electrònic: ico@ornitologia.org

Pàgina web: www.ornitologia.org

Junta Directiva

President: Jordi Baucells

Vicepresident: Jordi Garcia Petit

Secretària General: Helena Navalpotro

Tresorera: Natàlia Pérez

Vocals: Nat Argullós, Joan Aymerich, Enric Badosa,
Carles Carboneras, Rafa González de Lucas,
Vittorio Pedrocchi, Javier Quesada, Elena Roca.

e-mail: junta@ornitologia.org

L'Institut Català d'Ornitologia (ICO) és una entitat constituïda amb la finalitat de promoure l'estudi i seguiment de les poblacions d'ocells que nien, migren o hivernen a Catalunya, així com de fomentar la seva conservació.

© 2024 Institut Català d'Ornitologia

Dipòsit Legal: B 8186-2022

ISSN: 1579-3400 (Ed. Impresa)

ISSN: 2938-2424 (Internet)

Impressió: Aura Digit

Les opinions dels autors de les col·laboracions que apareixen en aquest butlletí corresponen exclusivament al seu criteri personal, excepte les que siguin en el seu caràcter de directrius de l'ICO o del comitè editorial.

Dues històries de conservació

En el moment actual, on han pres protagonisme els desastres desestabilitzadors del canvi climàtic i la regressió poblacional de moltes espècies d'ocells, ens plau oferir-vos un nou número de l'Abellerol amb notícies esperançadores. Així, s'exposen dues iniciatives de conservació, les dues a les terres de Ponent, que aporten una dosi d'optimisme en el panorama enterbolit d'aquesta tardor.

Un d'aquests relats és el cas de l'arpella cendrosa, una espècie molt vulnerable a la depredació pel fet que nidifica a terra. La sega dels farratges o dels cereals quan els nius encara tenen ous o polls provoca un fracàs reproductor molt important per destrucció directa dels nius. És per tot això que l'espècie no pot sobreviure sense mesures de conservació estrictes, encaminades a localitzar i protegir els nius abans de la seva destrucció amb la sega dels camps.

A finals de la dècada dels 70 del segle passat, a Catalunya s'estimava la població d'arpella cendrosa en 40-55 parelles, la gran majoria en conreus. El punt més crític van ser els anys 1988 i 1989, quan només es van trobar dos únics nius a tot Catalunya, fet que abocava l'espècie a l'extinció. Atesa la situació catastròfica de l'espècie, a partir d'aquest moment la Generalitat de Catalunya va implementar diverses mesures de conservació amb un seguiment més exhaustiu, la incorporació del recent creat cos d'Agents Rurals en la tasca de cerca i protecció dels nius i un projecte de cria en captivitat. Tot això, junt amb les actuacions portades a terme a partir de 1992 deixant un perímetre de cereal sense segar al voltant del niu o instal·lant tanques de protecció, va permetre un major èxit reproductor. A més, cal afegir la creació d'*Urpa*, una marca de cervesa ideada i impulsada per una associació urgellenca amb l'objectiu de valoritzar i difondre la feina dels pagesos implicats en la conservació de l'espècie i premiar la seva complicitat.

L'altra història correspon a una iniciativa personal també vinculada a l'agricultura: un camp d'oliveres a les Garrigues amb agricultura ecològica per potenciar la biodiversitat i on es demostra que agricultura, recerca i conservació són una eina molt potent de futur. Sense dubte, un bon exemple del lema *pensa globalment, actua localment*.

Finalment, no podem acabar aquest editorial sense fer esment d'una pèrdua molt inesperada i dolorosa. El passat mes d'agost ens deixava el nostre company i amic David Bigas, tot un referent en l'ornitologia de Catalunya, que va transcendir més enllà del nostre territori. No hi ha paraules per descriure la seva aportació humana i professional i per això hem preparat un obituari especial tot intentant copsar la seva figura a través de la veu de tres persones molt properes. David, ens has deixat un buit molt difícil d'omplir, però també un llegat molt potent per a futures generacions. Moltes gràcies!

PORTADA

Mascle adult d'arpella cendrosa,
secans de Montgai, Noguera, maig de 2015.
Exemplar alliberat pel Centre de Fauna de
Vallcalent a Penelles el setembre de 2013
com a juvenil.

Foto: Roger Sanmartí / Photo Logistics.

Apropem el projecte Ocells dels jardins als centres escolars

Durant el curs escolar 2024/25 dotze centres d'ensenyament, d'arreu del territori, duran a terme la prova pilot de la proposta educativa Ocells dels jardins per a escoles.

El projecte Ocells dels jardins ha tingut històricament força seguiment en moltes escoles catalanes. El fet que tingui una metodologia senzilla, basada en el coneixement de les vint espècies d'ocells més comunes, ha facilitat que força docents l'hagin triat per treballar sobre ciència ciutadana amb l'alumnat.

Durant tot el 2024, i conjuntament amb el personal d'educació ambiental del Departament d'Acció climàtica, Alimentació i Agenda rural, hem estat preparant una situació d'aprenentatge perquè els docents dels centres que ho desitgin tinguin eines no només per a participar en el projecte sinó també per treballar temes relacionats amb els ocells i, fins i tot, per fer l'entorn de l'escola més *bird-friendly*.

Aquesta proposta educativa s'ha estructurat a partir de 13 activitats d'aprenentatge i avaluació que inclouen infinitat de recursos educatius, així com recursos d'avaluació formativa i formadora. Bona part de la feina que s'ha dut a terme fins ara ha consistit en el disseny i la creació del material didàctic, però també s'han realitzat diverses jornades de capacitació del professorat que durà a terme la prova pilot, així com de les entitats que componen el Servei d'Assessorament del Programa Escoles Verdes Catalunya, que ens ajudaran a fer el seguiment de la prova.

Ara ha arribat el moment, doncs, que aquests dotze centres provin tot el material didàctic que hem preparat per tal que, un cop fetes les modificacions que ens suggereixin, aquesta situació d'aprenentatge estigui a disposició de qualsevol escola que vulgui participar en el projecte Ocells dels jardins per a escoles •

Jornada de formació sobre el projecte ocells dels jardins a Fontmartina, Montseny, i material didàctic utilitzat.
Fotos: Marina Cuito.

L'Arpella cendrosa, història d'un èxit de la conservació

Aquest és el relat d'una història exitosa de la conservació a Catalunya: una espècie complicada de gestionar i amb una regressió alarmant que s'ha pogut recuperar gràcies a la implicació d'administracions, tècnics, pagesos i particulars. És el resultat d'un projecte que dona els seus fruits gràcies als esforços i complicitats de diversos col·lectius.

L'arpella cendrosa deu el seu nom al color gris del mascle. Aquest passa força temps en un posador proper al niu mentre la femella cova.
Foto: Anna Varea.

L'arpella cendrosa *Circus pygargus* és un rapinyaire característic de les grans planes deforestades. Cria a bona part d'Europa i fins al centre d'Àsia. Hiverna a l'Àfrica subsahariana i al subcontinent indi. Les poblacions ibèriques hivernen al Sahel (Arroyo *et al.* 2024). Com la resta de *Circus*, nidifica a terra, tant en hàbitats naturals com en conreus, a vegades de forma semicolonial. Es veu molt afectada per la mecanització i la intensificació agrícola, responsable sobretot de la destrucció dels nius, raó per la qual es troba en regressió a bona part d'Europa occidental. A Catalunya, com a l'estat espanyol, està catalogada com a Vulnerable. Fins i tot hi ha la petició que passi a ser considerada En perill a nivell espanyol per la forta regressió que viu en algunes localitats (Arroyo *et al.* 2019) i la seva inviabilitat sense mesures de protecció constants.

A Catalunya, l'arpella cendrosa cria bàsicament a la plana de Lleida (amb una població que els darrers anys ha oscil·lat entre les

65 i les 80 parelles), i en menor mesura a les terres de l'Ebre (entre 7–17 parelles segons els anys) i a l'Empordà (entre 5–12 parelles). Ocasionalment ha criat en altres grans planes conreades (Franch *et al.* 2021).

Mentre que la població a la plana de Lleida està lligada als medis agraris (conreus de cereal i de farratges, tant a zones de secà com de regadiu), la població del Montsià, continuació de la que cria al nord de Castelló, nidifica íntegrament en matollars, especialment en garrigues. Aquesta és una població recent, ja que va colonitzar aquest sector a partir de 1992. En el cas de la població de l'Empordà, hi ha tant parelles que crien en conreus com en garrigues, variant molt la proporció entre un medi i l'altre segons els anys.

Com a espècie que nidifica a terra, l'arpella cendrosa és molt vulnerable a la depredació, que afecta tant a les parelles que crien en conreu com en garrigues. En el cas de les parelles que crien en conreus, el problema més important són, però, les tasques agrícoles. En

L'arpella cendrosa nidifica a terra, enmig de conreus. La destrucció dels seus nius durant la sega primerenca del cereal va portar a l'espècie a la pràctica extinció a Catalunya. Sortosament, les tasques de cerca i protecció dels seus nius han permès la seva actual recuperació.

efecte, la sega dels farratges o del cereals es produeix la major part de les vegades quan els nius encara tenen polls o, fins i tot, ous, fet que provoca un molt alt fracàs reproductor per destrucció directa dels nius (Pomarol *et al.* 1995, Arroyo *et al.* 2002). Aquest fet s'ha accentuat encara més les darreres dècades, tant per la introducció de varietats de cereal més primerenques i el cultiu d'alguns farratges nous com per la utilització de màquines de segar i batre cada dia més ràpides, que en pocs dies seguen la totalitat dels camps d'una zona. És per tot això que l'espècie no pot sobreviure sense mesures de conservació estrictes, encaminades a localitzar i protegir els nius abans de la seva destrucció amb la sega dels camps. Així, tant a França com a la península Ibèrica, el 70% dels nius fracassarien per les tasques de sega si no s'apliquessin mesures de conservació (Arroyo *et al.* 2002). A Catalunya, la xifra és encara més alta, i a la Plana de Lleida més del 90% dels nius localitzats fracassarien sense mesures de protecció.

Anant una mica enrere, a finals de la dècada dels 70 del segle passat, a Catalunya s'estimava la població d'arpella cendrosa en 40–55 parelles, la gran majoria en conreus. La constatació ja llavors que l'espècie estava vivint un fort procés regressiu com a conseqüència de la destrucció dels nius durant la sega va fer que, a partir de 1985, s'engegués un seguiment de l'espècie per intentar salvar-la (Pomarol *et al.* 1995). En el cas de la població empordanesa, hi havia hagut alguns intents anteriors de seguiment auspiciats per en Jordi Sargatal i en Ramon Fortià que van acabar en un complet fracàs (Pomarol *et al.* 1995). A la resta de Catalunya, en un primer moment es van fer càrrec del seguiment alguns tècnics de la Generalitat (inicialment en Xavier Parellada i el Jordi Ruiz-Olmo) amb l'ajut de voluntaris i alguns guardes de reserva. Aquest seguiment es feia amb més bona voluntat que mitjans i encara amb un gran desconeixement de l'espècie. Les primeres dades no podien ser més desencoratjadores, ja que es trobaven pocs

Femella d'arpella cendrosa covant al niu. Els nius d'arpella cendrosa són una petita clariana dins dels camps de cereal i, per tant, són molt vulnerables a les tasques agrícoles i a la depredació.
Foto: Joan Estrada

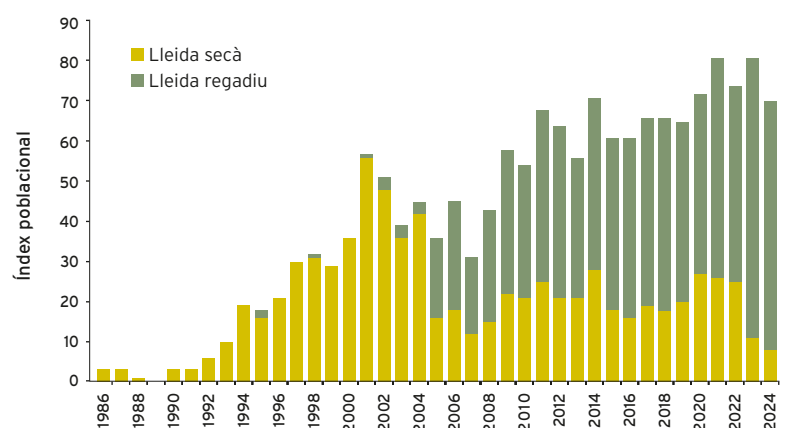
Als anys 80 la cerca i protecció dels nius es feia amb més bona voluntat que no pas medís, fet que comportava un total fracàs dels pocs nius que es trobaven.
Foto: Jaume Orta

nius i, malgrat es parlava amb els propietaris de les finques per tal que els respectessin a l'hora de segar, tots acabaven per fracassar, normalment per depredació fruit de la vulnerabilitat a què quedaven exposats. El punt àlgid foren els anys 1988 i 1989, quan només es van trobar dos únics nius a tot Catalunya, fet que abocava l'espècie a l'extinció. Atesa la situació catastròfica de l'espècie, a partir d'aquest moment la Generalitat de Catalunya va implementar un seguit de mesures de conservació, que contemplava un seguiment més exhaustiu, amb un tècnic que assumia les mesures de conservació de l'arpella cendrosa (Manel Pomarol) i la incorporació del recent creat cos d'Agents Rurals en la tasca de cerca i protecció dels nius. També es va iniciar un projecte de cria en captivitat al Centre de Recuperació de Torreferrussa (CRFS), per introduir els ocells nascuts del projecte als aiguamolls de l'Empordà, en habitat natural. L'objectiu era intentar-hi fixar una població que no es veiés afectada per les tasques agrícoles (Pomarol, 1994; Pomarol *et al.*, 1995). El projecte de cria en captivitat va assolir un èxit relatiu, perquè només es van aconseguir criar 12 polls. A aquests, s'hi van sumar, però, polls obtinguts en desniuaments i de nius retirats en altres localitats. En total, entre 1988 i 1994 es van alliberar mitjançant alliberament assistit (*hacking*) als aiguamolls de l'Empordà un total de 104 polls. Tot i que cap dels exemplars alliberats a la zona va tornar a criar-hi, el fet que a partir de 1990 algunes parelles van començar a criar en garrigues a l'Empordà fa

que no es pugi descartar del tot que algun d'aquest exemplars fos dels alliberats per *hacking* (Pomarol 1994, Pomarol *et al.* 1995).

En el cas de la plana de Lleida, on antigament se situava el gruix de la població catalana i on el 100% de la mateixa cria en medis agrícoles (i que, per tant, depèn en exclusiva de les campanyes de cerca i protecció de nius) el que sí que va començar a funcionar va ser el fet que a partir de 1992 es va deixar un quadrat amb 1/2 ha de cereal sense segar al voltant del niu (Pomarol *et al.* 1995), el valor del qual era indemnitzat per la Generalitat al propietari. Aquest perímetre sense segar entorn del niu oferia protecció al niu pròpiament dit, però també als polls un cop comencen a sortir-ne, fet que va permetre que un nombre creixent de parelles comencessin a envolar polls. De gran importància va ser també la incorporació d'un tècnic de la Generalitat (Jaume Bonfil) a partir de

▼ **Figura 1.** Evolució del nombre de nius d'arpella cendrosa localitzats a la Plana de Lleida entre els anys 1986 i 2024 i repartició dels mateixos entre els secans cerealistes i els cultius herbacis de regadiu.

1995 al seguiment de la població lleidatana, fet que va permetre un mostreig molt més sistemàtic dels sectors amb presència d'arpella cendrosa i localitzar més nius abans de la sega.

De resultes de protegir el niu amb un quadrat de $\frac{1}{2}$ ha sense segar i d'una prospecció més metòdica i intensa, la població va incrementar-se ràpidament. Així, es va passar de cap parella detectada el 1989 a 56 parelles el 2001, la pràctica totalitat criant en conreus cerealistes de secà i només molt ocasionalment alguna parella al regadiu. A partir d'aquest moment, la població va patir una certa davallada. El 2005, però, es va esdevenir un fet molt significatiu. En efecte, coincidint amb un episodi de molt forta sequera, aquest any la meitat de les parelles que tradicionalment criaven als conreus cerealistes de secà van abandonar-los per la insuficient cobertura que els oferien per a bastir-hi el niu, i van desplaçar-se a criar a conreus herbacis de regadiu (Fig. 1). La sorpresa va ser que l'any següent, en condicions meteorològiques normals i un desenvolupament bo del cereal al secà, les parelles que s'havien desplaçat al regadiu van continuar-hi. Aquest fet comportava un sobre esforç a l'hora de buscar les parelles reproductores, ja que l'àrea a prospectar era molt més gran que quan l'arpella cendrosa només nidificava al secà. Després d'un mínim de 31 parelles el 2007, la població va tornar a incrementar-se lentament. En aquest cas, però, l'increment no va ser simètric al secà i al regadiu. En efecte, l'increment del nombre de parelles es va produir bàsicament al regadiu, restant més o menys estable la població del secà (Fig. 1).

Val a dir que malgrat l'esforç important per a la localització de nius i la seva protecció amb $\frac{1}{2}$ ha sense segar al seu voltant, el fracàs continuava essent, però, encara important. Així, durant el període 2012–2015 van fracassar un 53% dels nius (Fig. 2). En efecte, al marge dels nius que no es trobaven fins al moment de segar i que calia retirar, als nius que s'inundaven amb el reg a manta o que fracassaven per altres causes, la depredació tenia un impacte molt important. Per aquesta raó, per intentar reduir les altes taxes de depredació, a partir de 2016 es va modificar el sistema de protecció dels nius i en comptes de protegir-los amb $\frac{1}{2}$ ha sense segar al seu voltant es va optar per deixar només $\frac{1}{4}$ d'ha, però com a contrapartida

els nius que tenien polls al moment de la sega eren protegits addicionalment amb una tanca metàl·lica d'1,2 m d'alçada per evitar la seva depredació. El tancat, dissenyat per l'empresa Birding Natura, protegeix una mica més de 3 m² i està format per 6 panells de 1,2 x 1,1 m fets amb barreta metàl·lica i recoberts de tela metàl·lica electrosoldada que encerclen el niu i estan clavats a terra. En condicions normals, aquest tancat impedeix l'accés dels depredadors terrestres al niu, tot i que puntualment algun tancat pot arribar a ser tombat per algun senglar, o alguna guineu hi pot excavar un pas per sota. Per evitar l'abandonament del niu per part dels adults, les tanques només es posen a partir del moment que els nius ja tenen polls. Ocasionalment, quan un niu conté

La destrucció dels nius d'arpella cendrosa durant la sega del cereal és la causa principal que va portar a l'espècie a la seva pràctica extinció a Catalunya. Foto: Joan Estrada.

L'ús dels drons ha suposat una important millora en el seguiment i protecció dels nius d'arpella cendrosa, en poder controlar aquests sense necessitat d'entrar-hi fins al moment de posar la tanca de protecció. Aquest fet, al marge d'aportar un bon nombre de dades de la reproducció, evita deixar rastres que puguin ser utilitzats per detectar el niu per part dels depredadors.
Foto: Joan Estrada

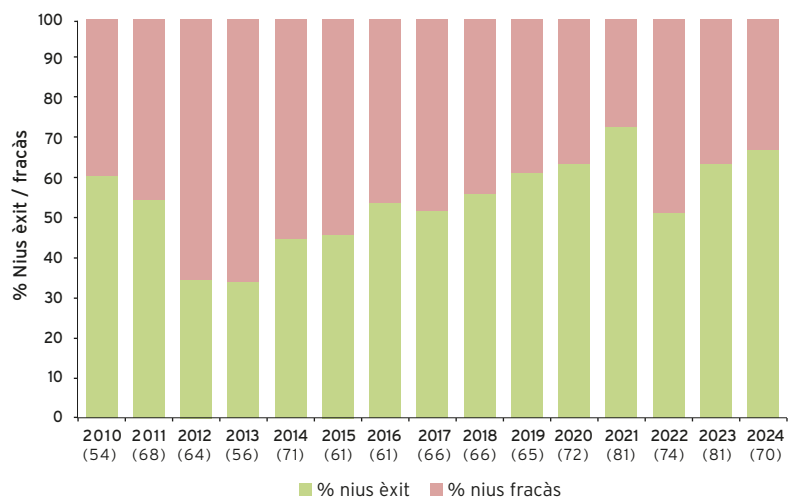
ous en el moment de la sega, el niu també es protegeix amb un tancat. En aquest cas, el que es fa és ampliar l'àrea del tancat, empalmant dues tanques, de tal manera que l'àrea protegida s'incrementa fins als 12m² i es minimitza el risc de rebuig per part de la femella. Malgrat tot, si es comprova que la femella defuig entrar al niu per por a la tanca, aquesta es retira i no es torna a col·locar fins que ja hi ha polls al niu. Tot i reduir la superfície sense segar al voltant del niu, la implementació de la combinació d'1/4 ha més la tanca de protecció han permès reduir el fracàs reproductor atribuïble als depredadors en un 44%, fins a deixar-lo en el 30%. Atès que una vegada es localitzen els nius i es protegeixen aquests dels efectes de la sega, el fracàs ocasionat per la depredació és el més important, la reducció d'aquest fracàs té una repercussió substancial en l'increment de l'èxit reproductor. Així, veiem com la productivitat (mitjana de polls envolats per niu, comptant parelles que crien amb èxit i parelles que fracassen) va passar de 1,15 polls/niu el 2010–2015 a 1,52 polls/niu el 2016–2024 (Fig. 3). La mida de la població també va tornar-se a incrementar una mica després d'un període d'una certa estabilitat (Fig. 1).

Com hem vist, la depredació s'ha pogut reduir però no eliminar per complet. En efecte, al marge que les tanques puntualment poden ser superades per algun senglar o guineu, el

gruix de la depredació que encara es dona als nius es produeix abans de la sega del camp i, per tant, de la protecció del niu amb la tanca, i afecta tant nius amb ous com amb polls petits. A aquesta depredació, cal afegir-hi la que es produeix als nius protegits amb la tanca, bàsicament per part de rapinyaires (astor i milà negre) i possiblement també per còrvids (cornella), ja que la tanca només limita l'accés dels depredadors terrestres.

Tal com va passar el 2005, la forta sequera de l'hivern i principi de primavera de 2023 va fer que una part important de les parelles que encara niaven al secà es desplaressin també cap al regadiu. I com ja va passar en aquella

▼ **Figura 2.** Evolució de l'èxit reproductor entre els anys 2010 i 2024. Entre parèntesis, nombre de nius per any. 2010-2015 nius protegits amb 1/2 ha. 2016-2024 nius protegits amb 1/4 d'ha més tanca metàl·lica.

ocasió, aquestes parelles ja no han tornat a criar al secà el 2024 (Fig. 1). El fet d'haver criat amb èxit al regadiu fa que la majoria de les parelles tornin l'any següent al mateix sector.

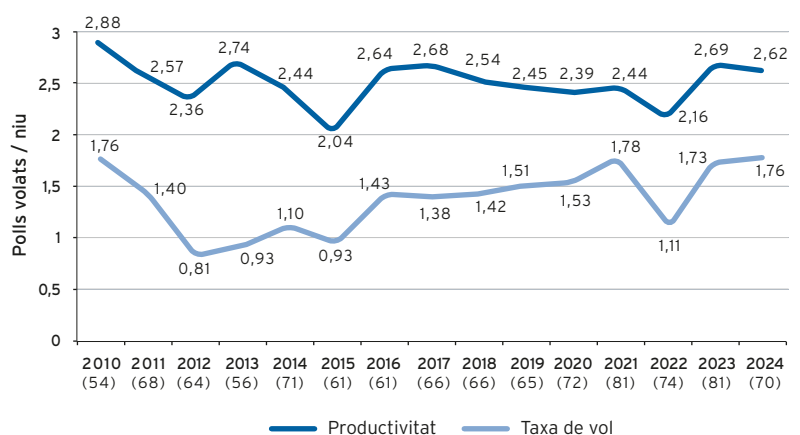
Actualment, la cerca i protecció de nius d'arpella cendrosa a la plana de Lleida està del tot professionalitzada. Els darrers anys la realitzen 3–5 tècnics (entre personal de l'administració i personal contractat). El seguiment es realitza entre principis d'abril, quan es comencen a formar les primeres parelles, fins a primers d'agost, quan volen els darrers polls. La dedicació total supera les 150 jornades de camp i els 20.000 km recorreguts. Aquests tècnics són els encarregats de buscar les parelles i posteriorment localitzar els nius. Cada vegada que es localitza un niu en una finca, els Agents Rurals busquen el propietari del camp, li comuniquen la presència del niu i aixequen un acta conforme la presència del niu d'arpella cendrosa a la seva parcel·la. Quan el pagès vol segar el camp ho ha de comunicar als Agents Rurals. Llavors els tècnics marquen ¼ d'ha que cal deixar sense segar, i si ja hi ha polls al niu el protegeixen amb la tanca metàl·lica. A partir d'aquest moment, el propietari de la finca, amb l'acta aportada pels Agents Rurals, pot demanar la indemnització per danys, per les pèrdues ocasionades per ¼ d'ha que no pot recol·lectar. Els tècnics, per la seva part, continuen amb el seguiment del niu

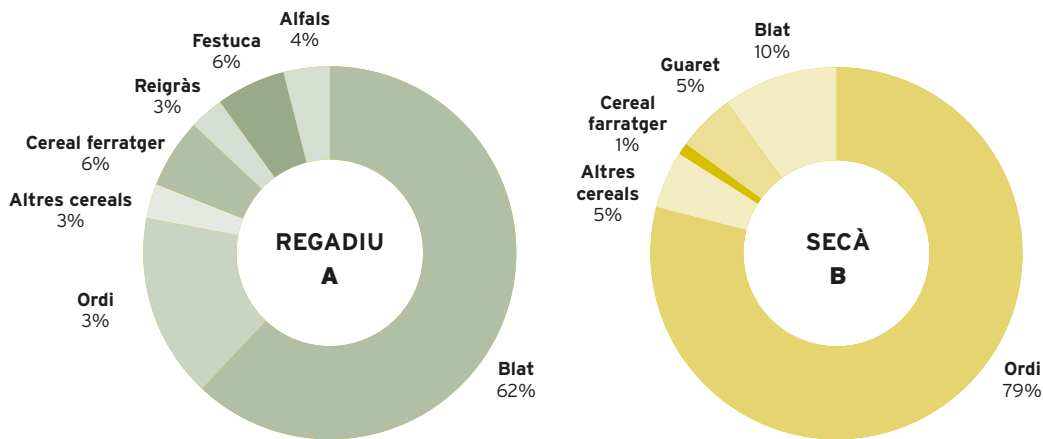
fins que els polls volen, comencen la fase d'independització i abandonen la zona del niu, normalment passats 10 dies des de l'envol del poll més petit. A partir d'aquest moment, els Agents Rurals comuniquen al propietari que si vol ja pot segar el que quedi a ¼ d'ha o fer les labors agrícoles que consideri oportunes al quadrat no segat.

En analitzar en quins conreus situen els nius les arpelles cendroses a la Plana de Lleida, veiem que al secà la immensa majoria dels nius han estat bastits en ordi, essent pocs els que es troben en blat (Fig. 4). Per contra, al regadiu la localització dels nius és a la inversa, amb el blat com a cultiu majoritari i l'ordi com a substrat menys utilitzat (Fig. 4). En el cas del secà, cal destacar la presència també d'alguns

Per tal de minimitzar l'impacte dels depredadors terrestres sobre els nius d'arpella cendrosa, aquests són protegits amb una tanca metàl·lica a partir del moment que ja hi ha polls al niu. L'operació es realitza amb rapidesa per generar les mínimes molèsties al niu. Foto: Joan Estrada.

▼ **Figura 3.** Evolució de la productivitat i la taxa de vol entre els anys 2010 i 2024. Entre parèntesis, nombre de nius per any. 2010-2015 nius amb 1/2 ha. 2016-2024 nius protegits amb 1/4 d'ha més tanca metàl·lica.

◀ **Figura 4.**

Localització dels nius d'arpella cendrosa detectats a la Plana de Lleida en regadiu (A; n=279) i en secà (B; n=97) durant el període 2020-2024.

nius en guarets amb cobertura elevada, fins al punt que representen el 5% del total. En el cas del regadiu, tot i ser molt majoritaris els nius en cereal, una cinquena part se situen en diferents tipus de conreus farratgers. Atès que el farratge se sega en verd, sovint ja a finals d'abril o primers de maig, i per tant molt més aviat que el cereal, a l'hora de començar a cercar els nius l'esforç més gran es dirigeix als camps de farratge, els més urgents de protegir per evitar la seva destrucció. En condicions normals, els següents que se segaràn són els dels ordis de secà, després els d'ordi de regadiu i al final els situats en blat al regadiu, que és el més tardà i el que ofereix més marge a l'hora de trobar els nius. Val a dir, però, que els darrers anys s'està instaurant al regadiu el costum de segar els ordis en verd, per a fer-hi un segon cultiu, fet que dificulta les tasques i obliga a una major celeritat en la localització exacta dels nius des d'un primer moment.

Els darrers anys, per tal d'optimitzar el seguiment dels nius i obtenir-ne el màxim nombre de dades sense haver-hi d'entrar, s'han començat a utilitzar drons per al seu seguiment. Els drons permeten veure el contingut del niu, veure si hi ha ous o polls i la mida de posta o el nombre de polls, però també permeten disposar d'informació d'interès de cara a la protecció dels nius, com per exemple la presència de roderes al costat del niu o l'existència de passos de fauna per dins de la finca que obliguin a avançar la col·locació de les tanques de protecció sense esperar que se segui la finca. Fins i tot, els drons permeten marcar ¼ d'ha sense necessitat d'entrar al niu, i per tant evitar deixar un rastre que pugui ser utilitzat pels depredadors per accedir al niu

abans aquest no es protegeixi amb la tanca. S'espera que gràcies a minimitzar les entrades als nius abans de posar la tanca, i la protecció amb tanca d'un major nombre de nius amb ous o en llocs de fàcil accés per als depredadors, es pugui incrementar encara una mica més l'èxit reproductor de l'espècie, i amb ell garantir una mica més el seu futur.

Agraïments

L'èxit de la campanya de seguiment i protecció dels nius de l'arpella cendrosa a la Plana de Lleida actualment és possible gràcies a la participació de diferents estaments. Així, mentre diferents departaments de la Generalitat de Catalunya assumeixen la coordinació de la campanya de salvament i el pagament de les indemnitzacions per l'endarreriment de les collites, Infraestructures de la Generalitat de Catalunya es fa càrrec de contractar els professionals que realitzen les tasques de cerca i protecció de nius i el cos d'Agents Rurals és el responsable de tota la comunicació amb els propietaris de les finques.

També és important per explicar l'èxit de la campanya les observacions d'arpelles cendroses aportades per gent que treballa en altres projectes de seguiment a la Plana de Lleida així com les registrades en plataformes de ciència ciutadana, com ornitho.cat. Aquestes observacions permeten als tècnics mostrejar les localitats amb presència de l'espècie i detectar la possible existència de parelles i, si és el cas, la localització dels nius per a la seva protecció •

JOAN ESTRADA, ANNA VAREA,
JAUME BONFIL, JOAN RODRÍGUEZ,
FRANCESC PONT & MANEL POMAROL

Bibliografia

- Arroyo, B., Fernández-Tizón, M. & Puche, S. 2024. *Comportamiento espacial de la población española de aguilucho cenizo*. Madrid: SEO/BirdLife.
- Arroyo, B., García, J.T. & Bretagnolle, V. 2002. Conservation of the Montagu's Harrier (*Circus pygargus*) in agricultural areas. *Animal Conservation* 5 (4): 283-290. <https://doi.org/10.1017/S1367943002004031>
- Arroyo, B., Molina, B. & del Moral, J.C. 2019. *El aguilucho cenizo y el aguilucho pálido en España. Población reproductora en 2017 y método de censo*. SEO/BirdLife.
- Franch, M., Herrando, S., Anton, M., Villero, D. & Brotons, L. 2021. *Atlas dels ocells nidificants de Catalunya. Distribució i abundància 2015-2018 i canvi des de 1980*. Barcelona: Institut Català d'Ornitologia & Cossetània edicions.
- Pomarol, M. 1994. Releasing Montagu's Harrier (*Circus pygargus*) by the method of hacking. *J. Raptor Res.* 28 (1): 19-22.
- Pomarol, M., Parellada, X. & Fortià, R. 1995. El Aguilucho cenizo *Circus pygargus* en Cataluña: historia de 10 años de manejo. *Alytes* 7: 253-268.

URPA: cervesa, documental i acció a favor de l'arpella cendrosa

Urpa, la cervesa salvanius, és una iniciativa original a favor de l'arpella cendrosa, ideada i impulsada per la petita associació urgellenca Limonium Natura. L'objectiu de la cervesa és valoritzar i visibilitzar la feina dels pagesos implicats en la conservació de l'espècie, i premiar la seva complicitat.

La cervesa s'elabora amb ordi procedent dels rodals d'1/4 d'hectàrea que es deixen sense segar al voltant dels nius de l'arpella cendrosa per a la seva protecció. Aquesta mesura, que va acompanyada d'una indemnització i que es duu a terme des de fa dècades per part de l'administració, explica l'èxit de la recuperació de l'espècie a Catalunya. També és cert, però, que els pagesos han de fer una tramitació feixuga i els temps de pagament acostumen a ser llargs, en el marc d'uns tràmits burocràtics que, com tants d'altres, tendeixen a ser poc àgils.

Per mirar de compensar en certa mesura això i per tal de premiar i donar valor a aquesta implicació del sector agrícola, Limonium Natura compra l'ordi d'aquestes zones d'exclusió, cosa no sempre possible, ja que bona part dels nius són en conreus d'altra mena, de blat o farratgers, i cada cop més, en regadiu. La cervesa s'elabora exclusivament amb aquest ordi, en un petit obrador artesanal de Menàrguens, La Vella Caravana. A part d'un circuit reduït de venda a entitats, encara per consolidar, el valor principal de l'Urpa és que cada temporada se n'obsequia una caixa a tots els pagesos que han tingut nius d'arpella cendrosa als seus camps. Tot plegat implica l'establiment d'un vincle directe, persona a persona, entre l'associació i la pagesia, que contribueix a generar un estat d'opinió favorable a l'espècie.

Paral·lelament a tot això, Limonium Natura s'encarrega d'establir i gestionar un espai d'alliberament assistit (*hacking*), per alliberar-hi els polls d'arpella cendrosa que arriben als centres de fauna cada temporada, provinents de nius que no han pogut tirar endavant per un motiu o altre. El *hacking*, finançat amb les mesures compensatòries del regadiu Segarra-Garrigues, és un tancat molt ampli amb parets de bales de palla, sostre de xarxa i un aguait d'observació annex, per veure els ocells sense molestar-los, fet que permet l'accés -ordenat- i la sensibilització del públic. Des del 2023 també es marquen anualment dos dels polls alliberats amb emissors GPS, amb la col·laboració del Centre de Ciència i Tecnologia Forestal de Catalunya (CTFC), que hi aporta el material i el suport tècnic. El 2024 s'ha pogut constatar que els dos exemplars han aconseguit fer la migració de forma autònoma fins a l'Àfrica i que posa de relleu la viabilitat del rescat i la reinserció a la natura de les joves arpelles.

El 2023, a més, en constatar el potencial inspirador de la història i la necessitat de generar un material de difusió que contribuís a explicar-la

i a sensibilitzar sobre la feina que hi ha darrere la conservació de l'arpella cendrosa, es va posar en marxa un documental. "Urpa, un glop fresc per salvar l'arpella cendrosa" va ser una iniciativa conjunta de Limonium Natura, OxigeNATs i l'associació La Savina. Finançat inicialment a través de la plataforma de micromecenatge Verkami -amb més de 300 donacions-, amb el suport d'entitats com ara l'ICO, també va rebre un ajut de 3.000€ del Delta Birding Festival, en ser el projecte de conservació de l'edició de 2023. Finalitzat la primavera de 2024, el documental es projecta arreu del territori, acompanyat de xerrades informatives, i es pot visualitzar en xarxa al web urpa.cat.

TONI LLOBET, MIKI RODRÍGUEZ & LLUÍS CULLERÉ

Amb l'ordi que queda en alguns dels quarts d'ha que no s'han pogut segar es fabrica una cervesa amb la que es compensa als pagesos que tenen nius d'arpella cendrosa, cosa que permet crear amb ells una major complicitat i sinergia. A la foto, dos quarts d'ha sense segar, cada un per protegir un niu.

L'estació del Parapeu: anellament, agricultura ecològica i conservació a les Garrigues

L'estació del Parapeu, situada en una finca d'oliveres de les Garrigues envoltada de brolles i bosquines de pi blanc, forma part del projecte *Sylvia* des de 2010. El Parapeu, però, és molt més que una estació d'anellament. El fet que la finca estigui dedicada a l'elaboració d'oli extra ecològic d'alta qualitat permet combinar recerca, agricultura sostenible i conservació en un únic indret, un model de gran interès que encara és força inèdit a casa nostra.

El tallarol de casquet és l'espècie més abundant a l'hivern a l'estació del Parapeu. Foto: Víctor Iglesias.

L'Eladi Ribes és un pagès que va començar la seva afició als ocells prou aviat, ja a l'edat dels 14 anys, a Bovera, les Garrigues. Als inicis, la seva trajectòria va estar compartida amb el Ramon Masip i anava molt lligada a l'educació ambiental sobre els moixons, realitzant xerrades en centres educatius, instituts, centres culturals, etc., tot això lligat a una exposició itinerant de nius d'ocells, la majoria d'ells recollits per ells mateixos a Bovera i exhibida a moltes localitats de Catalunya. En aquests actes, exposaven els seus coneixements sobre la protecció dels rapinyaires, els ocells esteparis i d'altres ocells en general. Uns anys més tard, va obtenir el permís d'anellador expert pel llavors encara Grup Català d'Anellament (GCA) i va ser a partir de l'any 1997 quan va iniciar les primeres campanyes a Lleida ciutat fruit d'un acord entre la Paeria i l'ICO. Van ser

cinc campanyes de migració al Parc de la Mitjana, des de l'any 1997 al 2001. Des de llavors i de manera quasi ininterrompuda, va estar anellant i col·laborant en diferents projectes al Marroc (Yasmina), Menorca (Illa de l'Aire) i, sobretot, arreu de Catalunya en estacions dels projectes *Migració* i *Sylvia* (Utxesa, el Sot del Fuster, l'aiguabarreig Segre-Cinca, Montrebei i Sebes). Uns anys més tard, finalment, torna a casa i posa en funcionament l'estació d'anellament del Parapeu, a Bovera.

Un projecte vinculat a l'agricultura ecològica

El projecte va néixer fruit de la convergència de dues idees complementàries: el desenvolupament de l'agricultura ecològica i la posada en marxa d'una estació d'anellament d'ocells que servís, entre d'altres, per constatar els efectes positius d'aquesta pràctica més

El Parapeu és una finca de 5,5 ha d'oliveres orientada a la solana amb cert pendent, amb marges de pedra seca i arbres distribuïts en feixes, principalment oliveres de la varietat arbequina.

respectuosa amb l'entorn. Així s'inicià l'any 2010, tant l'anellament en una finca de la partida dels Parapeus com la creació de l'empresa Agronatura, amb la intenció de gestionar i treballar les terres de la família que li cedeix el seu pare.

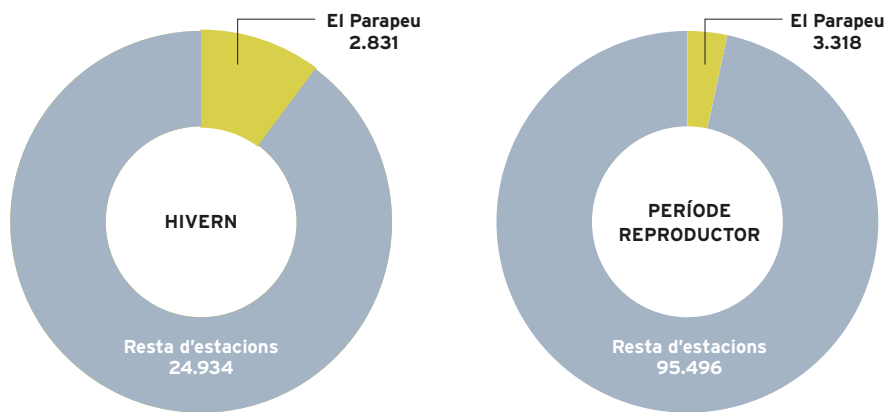
El Parapeu és una finca de 5,5 ha d'oliveres orientada a la solana amb cert pendent, amb marges de pedra seca i arbres distribuïts en feixes, principalment oliveres de la varietat arbequina. Les xarxes estan col·locades entre les oliveres i també en els marges amb vegetació arbustiva, als voltants d'una cadolla amb aigua permanent, que recull aigua de pluja i fent petites aportacions durant els estius secs on els ocells van a beure tot l'any. Les xarxes tenen uns peus fixos fets de ciment amb bidons que permeten el muntatge amb rapidesa i comoditat.

L'agricultura ecològica es basa, sobretot, a deixar de fer servir pesticides que eliminarien les plagues però també altres insectes benefi-

ciosos. A més, la restauració dels terrenys es fa mitjançant les aportacions d'adobs orgànics, ja sigui procedents de plantes de compostatge o portats directament de granges, especialment de vedells o corders. Tots aquests treballs, juntament amb l'esporga fora de l'època de cria i el manteniment d'una coberta vegetal basal basada en plantes arvenses i ruderals durant el màxim temps possible, a més de respectar els marges de pedra seca i petites illes de vegetació entre les oliveres, ajuden a crear un ambient ric en biodiversitat. Les plantes ruderals, sovint considerades males herbes, atreuen insectes depredadors de pugons i altres paràsits dels arbres. Això beneficia algunes espècies, com el tallarol capnegre, el rossinyol i el capsigrany, entre d'altres. Es té cura, d'altra banda, de deixar tolls amb fang per facilitar la construcció de niu d'espècies insectívores com la l'oreneta cua-rogenca, una espècie molt beneficiosa per al control de la mosca de l'olivera.

Vista general de la finca amb oliveres arbequina plantades en bancals. Olives acabades de collir i a punt per portar a moldre al molí. Fotos: Eladi Ribes.

Nombre d'anellaments que aporta l'estació del Parapeu al projecte Sylvia a l'hivern i durant el període reproductor.

A l'estació d'anellament s'hi fan sessions regulars d'educació ambiental on s'explica el valor de l'agricultura sostenible i l'estudi i conservació dels ocells amb l'anellament.
Foto: Raül Aymí.

L'oli d'oliva arbequina és de qualitat extra.
Foto: Eladi Ribes.

14 anys del projecte Sylvia

Entre 2010 i 2023, a l'estació *Sylvia* del Parapeu s'han capturat prop de 7.500 ocells d'unes 50 espècies diferents. L'estació ha estat activa tant a l'època reproductora (3.318 anellaments) com a l'hivern (2.831). Les espècies més anellades durant l'època de cria són el tallarol capnegre (901), la merla (545), la mallerenga carbonera (312) i el verdum (270). Cal destacar, a més, que per a quatre espècies (la cadenera, el gafarró, el tallarol capnegre i el verdum) el Parapeu aporta més del 10% de totes les captures que es fan en el conjunt de Catalunya en el projecte *Sylvia* durant aquest

període de l'any. A l'hivern, en canvi, i gràcies, sense dubte, a la gran disponibilitat d'olives, l'espècie més anellada amb molta diferència és el tallarol de casquet (2.324). El volum de captures és tan gran que suposa més del 30% de totes les captures fetes en el projecte *Sylvia* a Catalunya per aquesta espècie en període hivernal. Altres espècies comunes al Parapeu durant l'hivern i que també s'anellen habitualment són el pit-roig (242), la merla (185), el tord comú (98) i el tallarol capnegre (94).

Durant aquests anys s'han obtingut tres recuperacions de tallarols de casquet anellats a França, Bèlgica i Suïssa. També algunes recu-

peracions que constaten moviments locals de dues mallerengues carboneres, una merla i un gafarró. Cal esmentar, a més, la captura força regular de tallarol emmascarat, que compta amb una petita població nidificant a la zona, així com la d'algunes espècies que rarament cauen a les xarxes: un astor, un mussol banyut o un esparver.

A més del projecte *Sylvia*, al Parapeu també s'han portat a terme activitats d'educació ambiental com la realització d'una ruta botànica per donar a conèixer la gran varietat de plantes que hi ha a les Garrigues, especialment arbustos i arbres. De cara a potenciar encara més totes aquestes activitats i facilitar l'estada d'anelladors que vulguin fer servir l'estació per fer recerca, ja sigui dins dels programes *Sylvia* i *Migració* o en qualsevol estudi particular, durant els propers anys està previst restaurar un petit mas de pedra seca que hi ha a la finca.

Oli extra d'alta qualitat

L'interès pels ocells i l'agricultura ecològica han fet possible que el Parapeu obtingui productes més saludables i de més alta qualitat sota les marca d'oli i d'ametlles ecològiques *Berança* i *Senia* respectivament.

Per a més informació sobre aquests productes podeu consultar el blog elparapeu.

wordpress.com, Instagram @oli_ecologic o la pàgina web www.beranca.com.

Per acabar, comentar una curiosa anècdota que va tenir lloc mentre uns ornitòlegs suïssos, clients habituals de l'oli *Berança*, van visitar la finca el passat hivern. El cas és que, durant la seva estada, es va recapturar, per segon hivern consecutiu, un mateix tallarol de casquet anellat a Suïssa anys enrere. El seu comentari, no es va fer esperar: "No només als suïssos ens agrada aquest oli, també els nostres tallarols de casquet semblen gaudir de les olives *Berança*!" •

RAÛL AYMÍ

Les xarxes es col·loquen tant a les oliveres com a la vegetació arbustiva que voreja la finca.
Foto: Raül Aymí.

Joves i ornitologia: el viatge transformador del voluntariat al Montseny amb l'ICO

Ja fa dos anys que va començar el programa de voluntariat al Montseny i toca fer balanç de l'experiència viscuda. En Carles Durà, responsable del projecte, ens explica què passa un cop els voluntaris tornen a casa seva i com aquesta experiència els ha marcat en la seva trajectòria personal.

Han passat ja dos anys des de l'inici del programa del Cos Europeu de Solidaritat (ESC) a l'Estació Biològica del Montseny (EB Montseny), i en aquest temps hi han participat més de 20 voluntaris de països com Polònia, França, Itàlia, Portugal, Bèlgica, Països Baixos, Irlanda, Letònia, Hongria, Alemanya i República Txeca. Aquests joves han viscut entre 6 i 12 mesos a l'emblemàtic edifici Fontmartina, immersos en la natura i col·laborant en projectes de ciència ciutadana que han generat impactes rellevants, com ara més de 800 llistes completes a ornitho.cat o més de 500 revisions de nius a nius.cat.

Però, què passa quan aquests voluntaris tornen a casa seva? Com han impactat en les seves vides les experiències a l'ICO? Ens hem dedicat a seguir les seves trajectòries, i les històries són fascinants!

En Nico, de Bèlgica, va ser dels primers a participar-hi. Des d'aleshores, ha tornat dues vegades al Montseny i s'ha enamorat de la cultura catalana – fins i tot ha celebrat La Patum! Sense experiència prèvia amb els ocells, ara els té com a passió i participa en grups d'anellament a Bèlgica. Treballa en una ONG de conservació de la natura, ha representat la seva organització en la cimera pel clima de 2023 a Dubai, i ha fet intervencions al Parlament de Bèlgica.

Fabian, un voluntari de França, torna gairebé cada any per participar en el projecte Migració (ha vingut als aiguamolls de l'Empordà, al delta de l'Ebre i al cap de Creus) perquè s'està formant per ser anellador expert. Amb la seva formació d'anellador iniciada a l'ICO (va passar l'examen d'anellador auxiliar de l'ICO), ha seguit formant-se a França per arribar a ser anellador expert. També de França, la Léa, re-

corda la seva estada amb gran afecte, i destaca l'experiència variada i les amistats fetes. Ara treballa en un projecte de reintroducció del trençalòs al Massís central francès, gràcies a l'experiència adquirida al Montseny.

La Sina, d'Alemanya, rememora amb entusiasme la vida a Fontmartina, enmig del bosc, lluny de qualsevol ciutat i la possibilitat de començar rutes de senderisme des de la porta de casa. Actualment fa un doctorat a Praga en

Nico anellant un mussol emigrant durant el projecte Migració als aiguamolls de l'Empordà. Foto: Voluntaris Montseny.

Sina aprenent amb el seu coordinador, Carles Durà, en una sessió Sylvia al Puig, Montseny.
Foto: Voluntaris Montseny.

Peter i Sina analitzant mostres d'insectes als laboratoris de la UAB. Foto: Voluntaris Montseny.

estudi de vocalitzacions d'ocells, una branca que va descobrir a l'EB Montseny. En Péter, d'Hongria, va arribar a Catalunya just després d'acabar un màster molt teòric, i ha destacat molt el fet que ho ha pogut compensar fent el voluntariat ESC amb l'ICO, on ha pogut aconseguir experiència al camp en molts aspectes, tant en tècniques de seguiment (amb estacions d'escolta al projecte de seguiment de gamarús, amb censos tipus transsecte du-

rant la seva participació al projecte SOCC, amb anellament durant els projectes Sylvia i Migració), com en estudis d'alimentació en el projecte amb cercavores o estudis d'etologia en el projecte amb corriol pit-roig, a més d'aprendre també sobre mamífers com ratpenats o lirons. Just després del seu voluntariat, va trobar feina de tècnic de camp, treballant amb gaig siberià a Suècia.

Entre les voluntàries recents, trobem la Camilla, que ha utilitzat les dades del projecte Orenetes per a la seva tesi universitària i vol agrair-ho a totes les persones que hi han col·laborat. Juntament amb la seva parella Anna, que també ha passat per l'ESC a l'EB Montseny, han creat el perfil d'Instagram @queerbirdwatching_italia per fomentar una comunitat inclusiva per a persones LGTBIQ+ apassionades per l'ornitologia a Itàlia. Ens enorgulleix veure com les persones formades amb nosaltres impulsen iniciatives tan valuoses!

Vols estar al dia de tot el que passa a l'Estació Biològica del Montseny? Segueix-los a les xarxes socials: @ebmontseny_ico a Instagram i X, i @EB Montseny – ICO a Facebook. Uneix-te a aquesta història d'inspiració i impacte! •

CARLES DURÀ

Més de 20 voluntaris de països com Polònia, França, Itàlia, Portugal, Bèlgica, Països Baixos, Irlanda, Letònia, Hongria, Alemanya i República Txeca han conviscut entre 6 i 12 mesos a l'emblemàtic edifici Fontmartina, immersos en la natura i col·laborant en projectes de ciència ciutadana.

Noves espècies d'ocells a Catalunya

Sit gorjablanc

Zonotrichia albicollis

Continuem amb la bona ratxa de noves espècies americanes. Si bé en els números anteriors de l'Abellerol (nº 59 i 60) esmentàvem la troballa de la bosquerola zeburada i el junco fosc, ara ens arriba una altra espècie neàrtica que també suposa una primera citació a Catalunya: el desemembre de 2023 es va localitzar un sit gorjablanc al Vallès Occidental que es va poder observar fins l'abril de 2024.

El sit gorjablanc *Zonotrichia albicollis* és un ocell de la família dels passerèl·lids (Passerellidae). Es reproduïx al Canadà i hiverna a gran part de l'est dels Estats Units; és un dels ocells més coneguts d'Amèrica del Nord. És un visitant molt rar a Gran Bretanya i Irlanda. També hi ha diversos registres d'individus en vaixells transatlàntics i plataformes petrolieres del Mar del Nord (Falls & Kopachena 2020, Bacon & French 2023).

El 26 de desembre de 2023 es va observar un exemplar de primer hivern al jardí d'una casa particular de Valldoreix, Sant Cugat del Vallès, que es podia veure des de la finestra interior del menjador. Gràcies a la predisposició de Joana Eскурriola Palau es va poder contemplar per més de 190 observadors com a regal de les festes de Nadal. L'ocell probablement era al mateix lloc ja des del novembre i hi va romandre almenys fins el 18 d'abril (Pardo de Santayana *et al.* 2023).

Aquesta és la segona citació a la península Ibèrica, la primera correspon a un exemplar

detectat al port de Gibraltar entre el 18-25 de maig de 1986, que es va capturar i anellar. Estava junt amb un junco fosc i se suposa que van arribar junts amb algun vaixell (de Juana & Garcia 2015) •

ÀLEX LÓPEZ TARGA

El sit gorjablanc observat a Valldoreix, menjant gra al jardí de la Sra. Joana Eскурriola. Foto: Àlex López Targa.

Bibliografia

Bacon, L., French, P. & Rarities Committee. 2023. Report on rare birds in Great Britain in 2022. *British Birds* 116: 546-602.

De Juana, E. & Garcia, E. 2015. *The Birds of the Iberian Peninsula*. London: Christopher Helm.

Falls, J.B. & Kopachena, J.G. 2020. White-throated Sparrow (*Zonotrichia albicollis*), version 1.0. In *Birds of the World* (A. F. Poole, Editor). Cornell Lab of Ornithology, Ithaca, NY, USA. <https://doi.org/10.2173/bow.whtspa.01>

Pardo de Santayana, G., Sánchez, H., López, F., López-Velasco, D., Illa, M., Marco-Tresserras, J. & Rojas, A. 2023. *Observaciones de Aves Raras en España en noviembre y diciembre de 2023*. Disponible a: <https://seo.org/rarezas/>

T'APROPEM A LA NATURA

www.weboryx.com

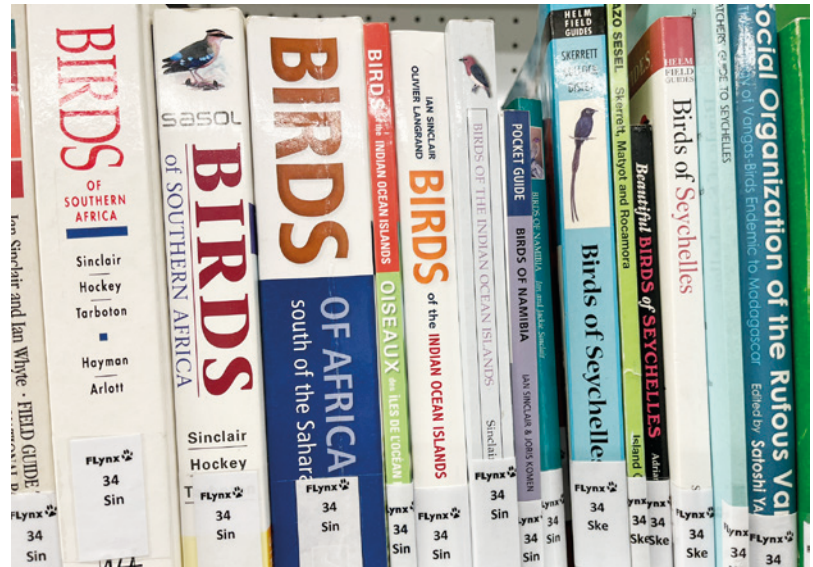
La biblioteca ornitològica de Lynx Edicions, disponible a la UAB

Aquesta magnífica biblioteca ha estat donada a la Biblioteca de Ciència i Tecnologia de la UAB, que ofereix la possibilitat de consultar aquest fons de manera lliure en horari laboral.

Durant molts anys, Lynx Edicions va editar el *Handbook of the Birds of the World*, una obra magna en 17 voluminosos llibres que han il·lustrat, per primera vegada a la història, totes les espècies d'aus del planeta. Per emprendre aquesta descomunal obra, l'equip d'editors que va treballar-hi va necessitar consultar molts llibres i articles de revista sobre ocells. Lynx va construir, així, una biblioteca ornitològica de les més importants al nostre país, amb un fons d'aproximadament 5.000 llibres més una notable col·lecció de revistes sobre ornitologia i conservació, que va incloure a més de les estrictament acadèmiques, aquelles que són del món de l'ornitologia de camp, com *British Birds*, *Ornithos*, *Sandgrouse* o *Dutch Birding*, per esmentar-ne algunes.

Aquests llibres són sobretot guies de camp on es mostren les distribucions i com separar les diferents espècies i subespècies. També obres d'àmbit general per a grans àrees, com ara projectes de llarga durada com *The Birds of North America*, i enciclopèdies de diverses regions, com Austràlia i Nova Zelanda (*Handbook of Australian and New Zealand Birds*), Àfrica amb *The Birds of Africa*, o el més conegut entre nosaltres BWP (*Birds of the Western Palearctic*). A més d'aquesta enorme col·lecció de guies de camp, pràcticament totes les que s'han publicat sobre diferents parts del món, s'hi van afegir molts llibres sobre estatus de l'avifauna a determinades regions, així com tots aquests llibres que tracten grups específics d'aus. Així, totes les monografies que s'han publicat al món sobre grups com ara ocells marins, gavians, mussols, rapinyaires, diverses famílies de passeriformes, etc... Totes les de Cambridge University Press, Helm o Oxford University Press, entre d'altres.

Aquesta magnífica biblioteca ha estat donada a la Biblioteca de Ciència i Tecnologia de la UAB, que ofereix la possibilitat de consultar aquest fons de manera lliure de dilluns a

divendres entre les 8:30h i les 21h (excepte vacances i a l'horari d'estiu, una mica més reduït). Es tracta, doncs, d'un material que tot soci de l'ICO que el vulgui consultar té ara a la seva disposició lliurement, ja que a la BCT pot ser examinat de manera oberta per qualsevol visitant, sigui o no membre de la comunitat universitària de la UAB. També es pot sol·licitar per préstec Interbibliotecari a través d'una biblioteca universitària o pública.

Podeu veure la relació de llibres llegint el QR adjunt o mitjançant el següent enllaç:

<https://bit.ly/fonsLynx>

El fons no només conté obres sobre aus, sinó que també incorpora una part important de monografies sobre mamífers, que van ser adquirides durant l'edició del *Handbook of the Mammals of the World*, la primera obra que ha il·lustrat tots els mamífers del món, projecte que es va desenvolupar al llarg de 10 anys.

Ens complau des de la UAB informar tots els socis d'aquesta possibilitat: seran benvinguts sempre que vulguin consultar aquest fons. Des de la UAB estarem encantats de proporcionar servei a totes les persones que ens visitin •

JOSÉ LUIS COPETE & ISÀVENA OPISSO

La majoria dels llibres són guies de camp d'àrees d'arreu del món on es mostren de forma detallada la distribució de les espècies i subespècies. Foto: José Luis Copte.

David Bigas i Campàs, l'ornitòleg del delta de l'Ebre

David Bigas, ornitòleg capdavanter del Parc Natural del Delta de l'Ebre, va morir la nit del divendres 30 d'agost de 2024. Ens deixa tot un referent en el món de l'ornitologia dotat d'un talent natural excepcional en l'observació i identificació dels ocells. En les línies que segueixen a continuació, tres persones molt properes glossen la seva figura.

Nascut a Torelló el 1968, va tenir un paper fonamental entre els naturalistes osonencs des de la seva adolescència als anys 80. Es movia cercant ocells als voltants de Torelló, especialment. La seva contribució al coneixement ornitològic de 'la comarca', com els propis osonencs ocellaires anomenen la seva regió, va quedar reflectida a *Els ocells d'Osona* (Lynx Edicions, 1991), on en David va ser un dels autors que consten a les portadelles inicials del llibre.

A finals dels 80 ja voltava per altres comarques, quan qui redacta aquesta nota va coincidir amb ell per primer cop, en una visita als aiguamolls de l'Empordà. En aquellencontre casual en un observatori el 1989, no podia imaginar-me que es convertiria en el meu millor amic i en un ornitòleg important que transcendiria l'abast geogràfic de Catalunya.

Va ser el 1990 quan va començar la seva relació especial amb el delta de l'Ebre, participant en una campanya d'anellament a Canal Vell. L'any 1991 va dedicar més temps a la campanya d'anellament primaveral al mateix lloc, quan ja definitivament va establir un lligam amb aquest enclavament i amb l'anellament de campanyes llargues al delta. La seva voluntat d'arrelar al delta va tenir un punt d'inflexió a la campanya d'anellament de tardor del 1992, la primera que es feia al Parc durant quatre mesos ininterromputs, entre l'1 d'agost al 30 de novembre, a dins del que llavors van impulsar els ornitòlegs alemanys del projecte Mettnau-Reitz-Illmitz-Programm, que comandava Peter Berthold. En aquella campanya vam treballar els dos, i va ser quan definitivament ens vam convertir en amics.

David va iniciar llavors una estada permanent, que duraria força anys, vivint en una habitació de l'estació biològica de Canal Vell, durant els anys 90. Treballava part de l'any en

El David en una sortida al Remolar, delta del Llobregat, març de 2002.
Foto: Xavier Ferrer.

L'any 1990 va començar la seva relació amb el delta de l'Ebre, participant en una campanya d'anellament a Canal Vell.

la campanya d'anellament de tardor i en altres tasques de seguiment d'ocells al Parc, i la resta de l'any simplement continuava de motu propi el seguiment d'ocells a tot el delta. Durant aquells anys, molts ornitòlegs que baixaven a Canal Vell el van conèixer, i va ser quan es va fer estimar per tantes persones que van passar per aquell lloc, on tothom sabia que el trobarien, compartiria dinar o sopar, cuinaria pels que arribessin i compartiria jornades d'anellament, observacions o simplement la tertúlia, diürna o nocturna, asseguts a la taula gran del menjador de l'estació.

Va ser a partir del 1996 que va fer el salt a participar a altres països en projectes d'anellament. L'agost del 1996 vam anar plegats al Calibration Meeting del Songbird Migration Network que es va celebrar a Falsterbo. Allà, per primer cop, David va atrevir-se a intercanviar impressions amb ocells en mà amb anelladors d'altres països fora de la seva zona de confort, Canal Vell. Ja havia rebut la visita

David amb Killian Mullarney i David Sibley, delta de l'Ebre, setembre 2022.

Foto: J.L.Copete.

d'alemanys i d'altres ornitòlegs forans, però al seu territori és on se sentia protegit. A Fals-terbo per primer cop va sortir fora, i va haver de fer una presentació en anglès davant de la concurrència, on es trobaven figures d'aleshores com Göran Walinder o Lennart Karlsson. A partir de llavors, va fer més viatges a altres països, sempre amb la intenció d'aprendre o investigar, mitjançant l'anellament o l'observació, com ara a Bèlgica, els Països Baixos, Suïssa, la Xina, l'Argentina, el Senegal i altres llocs.

El 2007 vam viatjar al centre d'Espanya per estudiar les variacions de plomatge dels mastegatats ibèrics (*Ficedula hypoleuca iberiae*) conjuntament amb Lars Svensson, visitant l'investigador Jaime Potti, amb qui vam compartir uns dies memorables a La Hiruela. Posteriorment, vam viatjar amb en Lars al Caucas per estudiar els plomatges dels tàxons locals, viatge que significaria la formació d'una amistat més profunda entre David i en Lars, gràcies a les discussions i converses amb els ocells en mà.

Posteriorment, a partir del 2012, en David participaria en la llarga feina d'examen de les identifications d'espècie, subespècie, edat i sexe, de la gran col·lecció de molts milers de fotos reunides pel projecte del *Handbook of Western Palearctic Birds* (Shirihai & Svensson, 2018). Com a part de l'equip d'especialistes del sud d'Europa, David va desenvolupar una feina metòdica i regular, comentant totes les fotos. La seva contribució en aquesta obra

important va quedar reflectida als crèdits del llibre. Em consta que per a ell va significar una fita important.

Tots els anys que va dedicar al delta de l'Ebre, on finalment va passar a residir de manera més estable en una casa als Muntells, han quedat reflectits en nombroses publicacions ornitològiques: des de textos als primers Anuaris d'Ornitologia de Catalunya, els diferents Atles, on al darrer de nidificants (Franch *et al.* 2021) va ser l'autor de més textos d'espècies, els articles i notes al Butlletí del PNDE, a revistes ornitològiques com ara *Dutch Birding*, i altres contribucions. Malgrat això, David no era precisament una persona que estigués pendent de publicar articles: costava moltíssim que pensés a seure per reflectir en una publicació el que sabia. Una bona anècdota va ser la discussió que va tenir amb Lars Svensson durant la revisió del text del rossinyol bord al HWPB esmentat amunt. David li va comentar que existia una gradació de color subtil, però patent, entre els mascles adults i les femelles joves, tema que havia pogut confirmar mitjançant anàlisi de cromosomes (on el va ajudar l'amic Diego Gil, avui dia al MNCN de Madrid). Lars no s'ho creia, perquè no es trobava publicat -argument inicial per no incloure aquesta informació al HPWB- i també per dubtar de la mostra examinada. Aquí, David li va aclarir que l'examen de cromosomes el van dur a terme sobre un centenar d'ocells i que, a més, va examinar més de

Tots els anys que va dedicar al delta de l'Ebre han quedat reflectits en nombroses publicacions ornitològiques: des de textos als primers Anuaris d'Ornitologia de Catalunya, els diferents Atles, i en els articles i notes al Butlletí del PNDE, i a revistes especialitzades entre d'altres contribucions.

25.000 rossinyols bords en mà. Lars va negar que això fos possible. Per a un suec (a Suècia no tenen l'espècie), era com ciència-ficció que una sola persona hagués anellat tal quantitat. Però Lars desconeixia la magnitud de les xifres anellades de l'espècie a Canal Vell, on a la tardor n'havia estat anellat en gran nombre cada campanya. Finalment, Lars va acceptar incloure aquesta informació al llibre, que apareix al Vol. II, p. 406, com segueix: "A tendency for ♂♂ to have richer rufous upperparts, greyer neckside, throat and breast, and to have better marked supercilium than ♀♀ (D. Bigas pers. comm.)".

La seva categoria com a ornitòleg de camp també va quedar palesa a la seva participació en el Comitè de Rareses de SEO/BirdLife, durant una sèrie d'anys, en dues etapes. L'entrada al Comitè va ser, com no podia ser d'una altra manera amb en David, de forma singular. Vam enviar els dos el 1995 una llarga carta -temps anteriors a les comunicacions digitals- d'unes quantes pàgines comentant diversos errors que apareixien de manera recurrent als informes del Comitè que es publicaven a *Ardeola* sobre imprecisions d'edats i sexes, que de fet deixaven entreveure que algunes identifications podien ser qüestionades. Aquesta carta va caure com un meteorit i va sacsejar el Comitè. Eduardo de Juana, secretari en aquells moments, va reaccionar de manera intel·ligent, invitant-nos a entrar-hi per aprofitar les aportacions que poguéssim fer. Va ser llavors quan David va formar-ne part, contribuint-hi durant una sèrie llarga d'anys.

La seva experiència com a ornitòleg de camp al PNDE va contribuir, tanmateix, de manera decisiva als processos de millora dels programes de monitoratge de moltes espècies. Va contribuir molt directament a millorar les tècniques de cens, en un lloc on la magnitud de les poblacions i l'extensió del territori a cobrir ofereix més desafiaments que en zones humides més petites. Així, va anar millorant com comptar les anàtides, les colònies de larolimícoles, els flamencs, els ardeids, o els limícoles fora de l'època de cria.

Desgranar en un text curt les seves aportacions a l'ornitologia és una tasca impossible. Ha estat referent per a molts ornitòlegs que han coincidit amb ell al delta, locals o forans. Alguns noms amb gran reputació, com Killian

Mullarney, David Sibley o Hadoram Shirihai, per esmentar-ne alguns, van quedar molt impressionats amb en David quan van coincidir al camp. La notícia del seu traspàs ha estat un cop que ha transcendit a molts kilòmetres de distància, amb un sentiment i afecte honest i genuí, per la immensa majoria. Va ser un ornitòleg molt estimat a Catalunya, que tot i tenir una presència rotunda i ser capaç de mostrar el seu enuig quan tocava -a qui s'ho mereixia, també s'ha de dir- va ser la seva generositat, hospitalitat, bon humor i humanitat la que queda en el cor de tots els que el van conèixer de debò i l'apreciaven.

Deixa un fill, Edu, i vídua, Azucena Ferré, amb qui va contraure matrimoni el 2010.

Descansa en pau, David. Deixes un cràter per a tots els que t'estimàvem, que mai podrem omplir •

David al seu medi habitual, les Ilacunes i arrossars del delta de l'Ebre, maig 2021. Foto: Jordi Gatell.

JOSÉ LUIS COPETE

El 2017, David Bigas va ser el pregoner de la Festa Major dels Muntells. Per finalitzar el pregó, va dir: “Com diu la meua mare ”fill meu tu ja no ets d'aquí dalt, ets d'allà baix”. Té tota la raó i jo tinc diàfanament claríssim que als Muntells he trobat el meu lloc al Món” “

La seva vida al delta va començar l'any 1990 com anellador de l'ICO per realitzar una campanya d'anellament a Canal Vell. Allà es convertí en una institució en el camp de la identificació i l'anellament.

No va trigar gaire en esdevenir una peça importantíssima en els seguiments ornitològics del Parc Natural. Primer de manera voluntària, compaginant-ho amb les campanyes d'anellament de l'ICO i, més endavant de manera professional com a Guarda de Fauna del Parc, passant per Agent Rural i tornant definitivament a Guarda de les Reserves de Caça del Delta.

Tenia una habilitat excepcional per comptar els grans estols de territs que no paren de moure's a les maresmes de la Punta de la Banya, o els milers d'ànecs dels Calaixos de Buda, per posar uns exemples, i també per a trobar aquella ploma una mica més fosca que identifica una raresa enmig de la immensitat dels arrossars del delta.

Va ser imprescindible per a les tasques de camp del Parc però també va contribuir d'una manera molt determinant a establir les metodologies més apropiades per als seguiments d'ocells en un espai on la varietat d'ocells, la diversitat d'ambients i l'escala geogràfica condiciona i molt.

David ho sabia tot dels ocells del delta, el que estava escrit i el que hi havia al camp en cada moment. Recordava cada cita de cada “bitxo”: localitat, data, observador, on estava publicada, etc. Les seves llibretes estaven plenes d'anotacions fetes sempre amb un boli Bic de color negre que, quan decidia posar en ordre, donaven com a resultat excel·lents documents de referència com les llistes patrò, anuals, textos per a atles, etc. Tot aquest coneixement feia que de manera instantània et posés en context i valorés la importància de qualsevol observació o resultat de cens.

I és per tot això que va ser, ell mateix, la referència en aspectes ornitològics durant els més de 30 anys que ha estat al delta per a la

gent de fora, que trobaven en David la seva saviesa i la seva hospitalitat, i també un referent dins del Parc Natural. Els seus coneixements, la seva experiència i també la seva manera de ser van fer d'ell un company on tots ens recolzàvem, un pal de paller on trobàvem, en les seves opinions i valoracions, la seguretat pròpia que et donen els mestres: si ho diu David, endavant!

El delta és un espai complex, amb moltes interaccions entre activitats socials i econòmiques i la seva gran biodiversitat, on sovint sorgeixen conflictes difícils de resoldre. David tenia la capacitat de veure les coses amb una claredat especial, simplificant aquesta complexitat a si les coses estan bé o estan malament, fugint de dogmes i prejudicis preestablerts. Potser és per això que també va encaixar amb col·lectius de fora de l'àmbit de la conservació com caçadors, pescadors, pagesos, on tots li tenien una gran estima i respecte

Malgrat que ens ha deixat massa aviat, crec que David ha estat una persona feliç al delta de l'Ebre. Va triar viure una vida senzilla, humil, sense grans ambicions però amb el privilegi de poder treballar en el que li apassionava, els seus ocells, gaudint de les petites coses en companyia de la família i dels amics que l'estimàvem i en una terra que el va acollir i que ara el trobarà molt a faltar.

La seva mort deixa un buit enorme, però David nos ha deixat un gran llegat que ens ajudarà a tirar endavant i a recordar-lo per sempre •

FRANCESC VIDAL ESQUERRÉ

Els canyissars de l'illa de Buda va ser un dels indrets on el David hi va anellar de forma més regular, sobretot en els darrers anys, i on hi va fer troballes d'espècies rares o escasses per a l'avifauna catalana o a nivell estatal. Illa de Buda, setembre, 2006. Foto: R.Aymí.

David ho sabia tot dels ocells del delta, el que estava escrit i el que hi havia al camp en cada moment. Recordava cada observació: localitat, data, observador, on estava publicada, etc.

En David Bigas i Campàs va ser un dels ornitòlegs més valorats i estimats dins i fora de Catalunya. En David “Bird”, com l’anomenaven alguns amics i coneguts de Torelló, el seu poble natal, es va iniciar en l’ornitologia de camp a l’entorn de la vall del Ges, quan era un marrec adolescent amb prismàtics senzills i prestats. El seu primer *local patch* particular va ser el torrent de Vinyoles, per passar a descobrir el riu Ter, preludi del que va ser amb els anys el seu gran paisatge i referent, el delta de l’Ebre. Amb 20 anys, em sembla que com tots nosaltres, en David tenia ganes de “menjar-se” tots els ocells que tenia al seu abast, discret llavors. Va fer les seves incursions pel Collsacabra i el Pirineu, a la recerca del pela-roques i la merla roquera, per acabar reafirmant que el seu “hàbitat” veritable eren les planes inundades. De fet, els petits ocells, els passeriformes, van ser la seva gran especialitat. Amb els anys, va tenir la mà trencada (gairebé literalment de tant anellar) en identificar, sexar i datar els moixons, com més complicats millor, fins al punt d’esdevenir un dels millors ornitòlegs de camp de Catalunya, el millor en la descripció d’un ocell en mà.

Sempre m’ha cridat l’atenció aquesta perícia seva, admirada i reconeguda pels millors ornitòlegs europeus amb qui va tractar. No era només passió pels ocells, que la tenim tots. Era, penso, la seva capacitat d’atenció plena, d’admirar i deixar-se meravellar pels detalls més ínfims, relacionar-los i treure’n un judici encertat en un temps rècord. Aquesta capacitat, quan volia, la traslladava també a la literatura ornitològica, amb textos de gran precisió de continguts i bellesa d’estil. Això sí, posar-s’hi li costava (“David, a veure quan acabaràs el llibre del ocells del delta, que tots l’estem esperant!”). Tot això són habilitats, importants, que expliquen només en part per què en David era una persona tan valorada i estimada per tothom. Fou gràcies al seu caràcter afectuós, generós, decidit, extremadament sincer – i també de morro fort, val a dir. De seguida es guanyava l’amistat de qui coneixia i ens acollia a tothom a casa seva, encara que no ho demanéssim. La seva presència ha calat fort i el seu record perdura -i ho farà per sempre- en tots nosaltres •

Imatge d’una jornada excepcional d’anellament a la casa del Sifó, illa de Buda, 19 de setembre de 2006. Aquest dia es van anellar 534 mastegatxes, amb un total de 1.179 exemplars entre els dies 17 i 20 de setembre. D’esquerra a dreta: David Bigas, Raül Aymí, Xavier Tomàs i Jordi Sala. Foto: Mariano Cebolla.

JORDI CAMPRDON

Štastný, K., Bejcek, V., Mikuláš, I. & Telenský, T. 2021

Atlas hnízdního rozšíření ptáku v České republice 2014 - 2017

Aventinum. Praga

La República Txeca és un país avançat des d'una perspectiva ornitològica, com mostra el fet que la Societat Ornitològica Txeca coordina el PECBMS (Pan-European Common Bird Monitoring Scheme), el seguiment d'ocells comuns d'Europa. Com és habitual, aquest alt nivell té unes bases històriques profundes, exemplificades per la publicació del seu quart Atlas d'ocells nidificants.

L'Atlas dels ocells nidificants de la República Txeca empra una retícula ben estranya per a nosaltres, quadrats de 10 graus de latitud x 6 de longitud, que aproximadament correspon a 12x11 km. Més enllà d'aquesta peculiaritat, el llibre té una estructura molt similar a la major part dels Atlases moderns, amb unes fitxes d'espècies amb mapes d'evidència de nidificació del període actual i dels tres anteriors, models de probabilitat de presència d'alta definició, gràfics de tendència temporal de l'abundància de poblacions, gràfics de preferència altitudinal i de preferències d'hàbitat.

És interessant fer algunes comparacions entre els resultats d'aquest Atlas i el realitzat de forma coetània de Catalunya. Recordem abans que el nostre país és aproximadament la meitat de gran que la República Txeca, però és segurament més divers ambientalment que el país centroeuropeu, tant per la presència de mar i muntanyes de més de 3.000 m, com pel fet de tenir tant boscos humits com zones àrides. Això ens faria pensar que hi ha força més espècies d'ocells a casa nostra. Els resultats ens mostren que això és cert, però amb matisos gens menyspreables. En aquest darrer Atlas txec es van trobar evidències de cria de 206 espècies d'ocells, una xifra lleugerament més baixa que les 233 detectades a Catalunya en el mateix període. En canvi, i aquí ve el matís més destacable, els quadrats txecs tenen una mitjana de 110 espècies, mentre

que això només es dona en els quadrats extraordinàriament rics de Catalunya (tinguem present que els seus són una mica més grans que els nostres quadrats de 10x10 km); alhora, els seus quadrats "bons" tenen més de 160 espècies. És a dir, Catalunya té més espècies en conjunt perquè és ambientalment més divers, però localment és bastant més pobre que Txèquia.

Un atlas com el txec, amb tanta trajectòria al darrere, fa un èmfasi especial en els canvis temporals de les distribucions i abundàncies d'ocells. Com sol passar arreu del continent, canvi climàtic i canvis d'usos de sòl marquen bona part de les pautes que s'observen. L'Abellerol sol ser un exemple d'espècie afavorida per l'increment de les temperatures. L'Atlas 1973-77 mostrava que hi havia 5 quadrats on podria criar-hi, el del 1985-89 en mostrava 14, el del 2001-03, 26 i el del 2014-2017, 70. En canvi, el títol cuanegre ha passat de 74 quadrats el primer Atlas a 7 en el darrer. Però no totes les espècies d'origen nòrdic estan en declivi. El mussol pirinenc ha passat dels 83 quadrats del primer Atlas, concentrats tots a les muntanyes que envolten bona part del país, als 336 del darrer. La situació és, en canvi, negativa per a espècies d'espais oberts: el pioc salvatge, el capsigrany, el gaig blau, el torlit i el falcó cama-roig ja han desaparegut com a reproductors a la República Txeca. D'entre les espècies natives acabades d'arribar al país, en destaca l'àguila daurada; d'entre les exòtiques, la cotorreta pitgrisa. Dues espècies que van colonitzar el país a finals de segle xx són la grua i el pigarg cuablanc.

Aquest Atlas mostra la qualitat a què ha arribat aquesta disciplina en aquest país. El nombre de participants, el rigor de les metodologies aplicades i l'interès dels seus resultats ho avalen. Finalment, i a tall de curiositat, Tomáš Telenský, un dels seus autors, va fer els models d'abundància poblacional de l'Atlas de Barcelona •

SERGI HERRANDO

Aquest atlas documenta els canvis que han experimentat els ocells a Txèquia en 40 anys, com ara la pèrdua d'ocells d'espais agrícoles o l'increment d'espècies meridionals.

Arizaga, J. et al. 2023 Euskadi

Hegazti habiagileen atlasa / Atlas de aves nidificantes

Aranzadi, 476 pp

Euskadi Hegazti habiagileen atlasa és el nou Atlas d'ocells nidificants d'Euskadi publicat per la Societat de Ciències Aranzadi amb el suport del govern basc i les tres Diputacions Forals. Compta també amb la col·laboració de l'Institut Alavés de la Naturaleza, la Sociedad Ornitológica Lanius, Itsas Enara Ornitologi Elkarte i SEO/BirdLife.

És el primer Atlas que estudia la fauna nidificant en un àmbit exclusivament basc que, per raons biogeogràfiques, incorpora les illes administratives del Condado de Treviño i el Valle de Villaverde. Tot i això, el territori estudiat ja comptava amb atlas municipals previs (Donostia, Vitoria-Gasteiz i Iruñerria), un atlas molt bàsic produït durant la dècada del 1980 i els mostratges de l'Atlas espanyol dels anys 1998/2001 publicat el 2003. Aquesta darrera obra ha permès una comparació amb l'actual Atlas de la qual se'n deriva una elegant anàlisi dels canvis en la distribució en els darrers 20 anys.

Ens trobem davant un atlas modern publicat el 2023 que tracta els ocells nidificants durant el període 2016-2020. S'organitza en els clàssics capítols de metodologia, fitxes d'espècies i articles finals de síntesi. El llibre està realitzat amb una edició bilingüe amb la metodologia i capítols finals enterament en èuscar i castellà i les fitxes d'espècies del cos principal redactades en castellà amb un resum del més destacat en èuscar.

El capítol metodològic es presenta de forma molt detallada i permet apreciar la gran profunditat i cura amb què s'han plantejat els mostratges al camp, la validació de les dades rebudes i les anàlisis per elaborar mapes i gràfics. En el mostratge de camp, hi destaca la voluntat d'integrar dades de molt diversa procedència. El gruix s'ha obtingut de mostratges

específics que van comptar amb 59 col·laboradors, que van realitzar més de 600 censos qualitius d'una hora en UTM 1km (2 en cada quadrat UTM 5km), vora 500 transsectes de 500 m amb una metodologia semblant al SOCC i censos específics estandarditzats per determinar la mida absoluta d'ocells aquàtics, nocturns, marins i rapinyaires. A més, s'ha comptat amb dades addicionals de censos específics d'espècies d'interès, de projectes anuals amb forta implementació com el SACRE i de dades casuals recollides al portal Ornitho-Euskadi. La validació de les dades ha posat especial èmfasi en la fenologia local i la correcta adscripció de les evidències de reproducció, mentre que en l'apartat analític s'han incorporat tècniques de modelització i d'estimació poblacional de darrera generació, que han donat uns resultats de gran coherència i robustesa.

Les fitxes d'espècies es distribueixen en tres blocs que detallen les 175 espècies autòctones nidificants segures o probables, 5 espècies exòtiques que han criat els 4 anys d'estudi i 12 espècies complementàries. Per a les 180 espècies de cria regular, es presenten mapes de distribució i abundància per al període 2016-2020 en quadrats UTM 5km, mapes de canvi de distribució respecte l'Atlas espanyol del 2003 en quadrats UTM 10km, models de freqüència d'aparició en UTM 250m i gràfics de selecció d'hàbitats. Tota aquesta informació s'acompanya d'una il·lustració de cada espècie realitzada per l'Àlex Mascarell i uns textos que la comenten i valoren l'estat de conservació de cada una de les espècies tractades. Per a les espècies complementàries, es presenta un text de longitud variable amb les dades que es coneixen sobre la reproducció passada o present, tant confirmada com possible. El

Ens trobem davant un atlas modern publicat el 2023 que tracta els ocells nidificants durant el període 2016-2020. S'organitza en els clàssics capítols de metodologia, fitxes d'espècies i articles finals de síntesi.

conjunt d'aquestes fitxes permet conèixer en detall l'avifauna nidificant a Euskadi i intuir dinàmiques d'extinció i colonització molt ràpides, com cal esperar en un territori tan petit. Així, entre les espècies complementàries, n'hi ha 4 que s'han reproduït algun cop durant els darrers 20 anys, però que no es van localitzar durant les tasques de l'Atles, mentre que entre les nidificants plenament confirmades es comptabilitzen 13 espècies noves nidificants fruit de colonitzacions naturals com el trenca-lòs o el gavinot, de projectes de reintroducció com l'àguila pescadora, o d'introduccions de lliberades o fortuïtes com l'ànec canyella.

L'Atles es tanca amb un capítol final que analitza la distribució i el canvi en la riquesa dels ocells nidificants d'Euskadi amb la voluntat de determinar les àrees amb major interès de conservació per als ocells i avaluar els canvis que ha patit aquest territori en base al nombre d'espècies que incrementen, disminueixen o mantenen estable la seva distribució. Aquesta darrera anàlisi es mostra en el global dels ocells nidificants i, també, per hàbitats. Els patrons que s'exposen van en la línia de la major part dels Atles produïts a escala europea, on es constaten declivis en espècies pròpies d'espais agrícoles, mentre que milloren les lligades a ambients aquàtics. Els ocells d'ambients forestals, de muntanya, marins, urbans i rocam sembla que han mantingut distribucions més o menys estables.

El resultat de tot plegat és un atlas ben acabat i modern tant en els aspectes formals com en el fons que s'analitza, i que compta amb la millor informació disponible per a cada espècie i un equip de treball en el qual destaca la voluntat de fer una feina molt acurada en tots els passos a realitzar. En destaca de manera particular haver assumit la valenta decisió de fer un mostratge en una escala tan fina com el quadrat UTM 5km. Això ha permès mostrar la distribució en un nivell de detall molt elevat, que resultarà de gran utilitat per a la gestió, com arriba a assenyalar el propi Lehendakari en el pròleg del llibre.

Menció especial mereixen alguns detalls més. El primer és que tota la informació que presenta és nova i incorpora un treball im-

portant de modelització per determinar amb molt detall la distribució de les espècies, els requeriments ecològics i l'abundància en tots els punts de l'àmbit d'estudi. El segon és que aquest Atlas també compta amb una anàlisi del canvi de distribució en els darrers 20 anys de la majoria d'espècies en la línia dels darrers Atles publicats en els països més punters d'Europa. Aquesta anàlisi ha estat feta de manera molt minuciosa, mostrant un conjunt de quadrats on el canvi es pot considerar real, ja que la seva composició específica en els dos Atles analitzats s'ajusta a allò esperat, però ensenyant també el resultat d'aquells quadrats on el canvi mostrat pot ser més incert, ja que els resultats no s'ajusten al que es pot preveure. Això fa que els canvis es puguin avaluar considerant, fins i tot, la incertesa que es deriva de l'anàlisi. El tercer i darrer detall és que aquest Atlas incorpora en un tema tan delicat com les estimacions poblacionals una correcció de la imperfecció i els biaixos de gènere en la detecció dels individus. Això dona una aproximació molt precisa a la realitat, que es pot extrapolar per a cada un dels hàbitats que considera l'obra i per a cada quadrat UTM 5km, de manera minuciosa.

Per posar algun però, només queda dir que, malgrat que s'ha dedicat un esforç considerable a un grup tan difícil d'estudiar com els ocells nocturns, els models que es presenten per a aquestes espècies tendeixen a homogeneïtzar la distribució per tot el territori en una imatge que sembla poc realista. En un altre ordre de coses, s'hi troba a faltar un resum en anglès que permeti una major difusió internacional.

En resum, aquest, és un Atlas molt recomanable, que compta amb una edició acurada que el fa agradable de llegir i fullejar i que, al mateix temps, resulta molt útil per a tot aquell interessat en l'ornitologia d'Euskadi, tant des del coneixement com des de la gestió. Al mateix temps, per a un ornitòleg aliè a aquest territori, permet aprofundir en la velocitat dels canvis en el nostre món actual i comparar-los amb els d'altres regions que han anat acumulant obres similars en els darrers temps •

MARC ANTON

Aquest Atlas compta amb una anàlisi minuciosa del canvi de distribució en els darrers 20 anys de la majoria d'espècies en la línia dels darrers Atles publicats en els països més punters d'Europa.

Nieuwenhuyse D., Van Harxen R. & Johnson D.H. 2023

The Little Owl: population dynamics, behavior and management of Athene noctua

Segona edició. Cambridge University Press, 539 pp

Després de la primera edició publicada l'any 2008, la tardor passada va sortir a la llum una segona edició de la monografia del mussol comú de la prestigiosa editorial. Aquesta publicació és fruit del treball de dos dels autors originals, Dries Van Nieuwenhuyse i David H. Johnson, i la nova col·laboració de Ronald Van Harxen.

El pròleg és de Jean-Claude Génot, reconegut investigador del mussol comú i també coautor de la monografia del 2008. Enceta la publicació posant en valor la gran producció científica centrada en l'espècie els darrers anys, i també exposant com les poblacions de mussol han reflectit les grans transformacions dels ecosistemes agraris. Acaba la seva aportació qüestionant-se com s'adaptarà l'espècie al canvi global en què estem immersos, donat que el mussol és originari de la conca mediterrània.

La taula de continguts és detallada i permet una ràpida localització dels múltiples apartats tractats a cadascun dels capítols.

L'estructura del llibre es manté respecte a la primera edició i queda representada en un diagrama que apareix com a primera figura (compartida en les dues edicions), on es mostren totes les parts i les seves interrelacions. El llibre consta de dotze capítols: introducció; història i tradicions; evidències fòssils, taxonomia i genètica; morfologia i característiques corporals; distribució, estimacions de les poblacions i tendències; hàbitat; dieta; biologia de la reproducció; comportament; regulació de la població; gestió i conservació; i prioritats de la recerca. Hi ha poca variació, tan sols un capítol que desapareix de la versió anterior (la història del voluntariat) i la reconfiguració del capítol sobre la gestió i la conservació, que absorbeix el pla de seguiment.

La primera edició recollia dos apèndixs: una llista completa de les preses dins la dieta

del mussol i un recull de totes les referències existents des de l'any 1769 fins al 2005 (1.900 entrades); ara però, aquest recurs suma 3.444 referències i es pot trobar al lloc web de l'editorial. Aquest salt quantitatiu en el coneixement es fa evident en apartats com la taxonomia, la morfologia, la biologia de la reproducció, el comportament i la gestió, on rauen els canvis fonamentals d'aquesta nova edició.

La taxonomia queda ben resolta, l'aportació dels treballs d'anàlisi morfològiques i genètiques ha permès reavaluar les subespècies, i ara se'n poden identificar catorze, amb possibilitats d'una quinzena en el futur, localitzada a l'Àrabia. També se suggereix una possible divisió d'una nova espècie a Etiòpia i Somàlia. La subespècie *vidalii*, la que tenim a la península Ibèrica, amplia la seva distribució fins arribar a Rússia per la banda més occidental del continent.

Els autors han sabut treure profit de l'avenç de l'era digital fent servir la gran quantitat de fotografies i enregistraments de cants georeferenciats en portals d'ús públic per ajustar l'ocurrència de cada subespècie al mapa general d'un mussol àmpliament distribuït.

Un canvi majúscul de la nova monografia és el treball d'il·lustració de Joris de Raedt. La seva feina permet veure les més subtils evidències entre totes les subespècies i altres detalls. S'han dibuixat de forma estandaritzada i aquest fet ajuda a interpretar millor les variacions dels diferents hàbitats on trobem mussol. Les il·lustracions encara van més enllà i ofereixen recursos com una clau molt acurada de totes les etapes del desenvolupament de l'ocell, eina molt útil per datar polls en el seguiment de caixes niu, així com també dibuixos de la muda, ploma a ploma, de les diferents edats, encarats definitivament a facilitar la datació.

Es presenta la informació més actual dels 78 països on hi ha mussol, i es fa èmfasi en el fet que els pertanyents a l'Europa dels 28 resten obligats a informar de les tendències

Els autors han sabut treure profit de l'avenç de l'era digital fent servir la gran quantitat de fotografies i enregistraments de cants georeferenciats en portals d'ús públic per ajustar l'ocurrència de cada subespècie al mapa general d'un mussol àmpliament distribuït.

poblacionals regularment. També es fa ressò del repte que encaren alguns països, i de les tímides recuperacions de poblacions a d'altres que comencen a recollir bons resultats allà on han aplicat mesures de conservació.

El capítol de la dieta i el de la biologia de la reproducció presenten un nou gruix d'informació que prové del treball dels investigadors neerlandesos (Ronald Van Harxen i Pascal Stroeken), que en les darreres dues dècades han analitzat un ampli arxiu d'imatges recollides de la vasta xarxa de caixes niu amb càmeres que segueix el gran grup de voluntaris d'aquell país.

El capítol de la regulació de les poblacions és clau en el coneixement de la viabilitat de les poblacions. Els autors han aprofitat l'oportunitat de disposar dels registres històrics dels anellaments i recuperacions de mussol d'arreu d'Europa (més de 100.000 registres).

Al capítol de gestió i conservació, s'ofereix un ampli recull de tota la informació a l'abast sobre resultats i mètodes per a fer seguiment, i alhora concreta un pla global ambiciós i actualitzat.

El llibre acaba amb les possibles línies de recerca, que consisteix en una recopilació acurada i estimulante de reptes pendents, on

se subratlla la solidesa del coneixement acumulat, però que proposa nous enfocaments d'estudi, alhora que emfatitza la voluntat de cooperació internacional i la força del treball conjunt de tots els agents implicats.

L'any 2009, la presentació de la monografia de Dries Van Nieuwenhuyse a Barcelona va generar l'empenta necessària per organitzar un congrés internacional del mussol comú a Catalunya. Enguany, les presentacions que ha ofert l'autor a Mataró i Barcelona han provocat un interès per promoure una nova trobada internacional després de la darrera, l'any 2015 als Països Baixos, i més, tenint en compte que l'any vinent es compleix el 25è aniversari de l'*International Little Owl Working Group* (ILO-WG).

Aquesta monografia, sens dubte, serà una referència cabdal per als estudiosos del mussol comú i espècies similars, a la vegada que arriba en un moment en què a casa nostra es confirma la regressió sostinguda de la seva distribució. Aquest treball pot esdevenir una eina de gran valor per formular la recepta que permeti rescatar el mussol de la classificació a què els grans canvis del nostre entorn l'estan abocant •

HUGO FRAMIS

Alvarez-Cros, C. et al. 2023

La fauna de la Vall del Ridaura (Costa Brava)

Ajuntament de Castell d'Aro, Platja d'Aro i S'Agaró, Grup de Natura Sterna. 254 pp

Aquest llibre pot semblar molt ambiciós, donat que vol abastar la totalitat de fauna, vertebrada i invertebrada, d'un territori gairebé inexplorat fins a finals del segle XX i amb escassíssimes publicacions. Però no és el cas, es tracta d'una obra feta per un grup de persones vinculades al grup Sterna que fan un recull de tots els animals detectats a la zona.

És una publicació col·lectiva d'onze autors i coordinada per un d'ells, en Carlos Alvarez-Cros, pertanyents al grup de natura Sterna. Aquest grup va ser fundat l'any 1990 amb la intenció de estudiar i salvaguardar la fauna ornítica d'aquest territori ubicat al sud del litoral del Baix Empordà, que abasta les localitats de Castell-Platja d'Aro, Sant Feliu de Guíxols, Santa Cristina d'Aro i la franja oriental del municipi de Llagostera. Es tracta d'una zona força humanitzada i degradada en el darrers temps. En el decurs dels últims anys, s'han anat incorporant a l'associació nous membres, entre ells diferents especialistes d'altres grups faunístics, que han

aconseguit aportar informació de mica en mica sobre vertebrats i invertebrats i complementar el coneixement prou desenvolupat que es tenia sobre el ocells. Les noves dades, l'esforç personal en altres grups i espècies, així com una revisió bibliogràfica exhaustiva de les escadusseres publicacions existents han fet possible aquest projecte, premiat amb el 9è Premi de Recerca Local Jordi Comas de Castell d'Aro, Platja d'Aro i S'Agaró 2020, que n'ha fet l'edició.

El llibre comença amb una visió genèrica dels diferents aspectes de la vall, com clima, geologia, paisatge i hàbitats, espais naturals protegits i demografia, de forma somera però que dona una bona visió de l'entorn d'estudi i la seva realitat actual. A continuació, es presenten els diferents grups de vertebrats i invertebrats, d'una forma més o menys exhaustiva en funció del grup tractat, on destaca pel contingut i la informació aportada el dels ocells, amb quasi la quarta part del text total de la publicació. L'estructura del text és semblant en els vertebrats (mamífers, ocells, rèptils, amfibis, peixos d'aigües continentals i peixos marins), on després d'una introducció històrica es fan uns breus comentaris sobre les espècies més rellevants i comentaris sobre l'estat actual i amenaces que pateixen, per acabar amb una llista de les espècies naturals i exòtiques, indicant l'abundància i tendències. El cas dels ocells, com ja hem comentat, és diferent, degut principalment a l'esforç, anys de treball i nombre de persones implicades en el seu seguiment. Aquí es comenten, a més dels antecedents històrics, totes les campanyes i estudis fets al llarg dels anys, destacant entre d'altres els corresponents de grups i espècies, com el cas dels rapinyaires nocturns, campanyes d'anellament i resultats obtinguts, troballa de subespècies o espècies rares o poc comunes, censos, etc., per comentar a continuació de forma minsa tots els ocells que han estat observats a la vall, amb una llista final de les exòtiques.

El cas dels invertebrats és prou diferent, i es nota que l'esforç dedicat és molt inferior i centrat en grups molt concrets, tot i que l'objectiu a llarg termini seria poder abastar-los tots. Es destaquen uns pocs grups: papallones diürnes i nocturnes, odonats, ortòpters, ciga-

les i altres invertebrats terrestres (mantodeus i fasmàtodeus, coleòpters saproxil·lics, anostracis i mol·luscs terrestres), per finalitzar amb els invertebrats marins. En ambdós casos, hi ha una breu -o molt breu- introducció, amb petits comentaris d'algunes de les espècies, destacant en els marins les dificultats d'identificació d'algunes espècies i les poques persones que han pogut aportar coneixements, per raons òbvies de la seva dificultat. I a continuació hi ha la llista de la fauna censada, amb l'hàbitat i abundància, que va d'una espècie a 531 segons el grup. A destacar l'exhaustiva llista d'espècies, algunes força complicades de detectar o estudiar, i que demostren les ganes i l'esforç d'aquest grup de naturalistes.

S'ha de agrair el treball fet i posar-lo a l'abast de tothom, tot i que el diferent tracte en el contingut i texts empetiteixi alguns grups zoològics. És un llibre que a la seva presentació ja s'havia quedat desfasat, ja que s'havien vist noves espècies de papallones, de cargols o d'ocells, com la baldriga grisa, i feia poc s'havia comprovat la reproducció de la llúdriga al territori. Però el mèrit és que ja ha vist la llum. Com hem dit, és una obra amb l'única pretensió de donar a conèixer la fauna d'aquest territori, amb dades antigues i actuals, majoritàriament aconseguides per la voluntat i l'esforç dels membres del grup Sterna, això sí, assessorats per especialistes en tots els àmbits tractats. En resum, no és un llibre sobre els coneixements que hi ha sobre la fauna d'aquest territori, sinó sobre la fauna que es coneix •

XAVIER TOMÀS

Es presenten els diferents grups de vertebrats i invertebrats, d'una forma més o menys exhaustiva en funció del grup tractat, on destaca pel contingut i la informació aportada el dels ocells, amb quasi la quarta part del text total de la publicació.

Bosch, M. 2024

38 dies amb els gavians de les Medes

Cossetània Edicions, Valls, 167 pp

L'autor, Marc Bosch, ha passat moltes hores i molts anys estudiant els gavians a les Illes Medes. En aquest llibre publica les seves vivències durant una de les estades entre el març i l'abril de 1992. És un diari on hi són presents les seves emocions i les troballes de la fauna autòctona.

El llibre que ha escrit en Marc Bosch és un petit diari sobre les aventures i desventures que pot patir un investigador quan treballa amb fauna salvatge lluny de les comoditats del món civilitzat. De petit vaig llegir amb fascinació els viatges de Gerald Durrell anant a països exòtics a capturar animals, després vaig riure molt amb en Nigel Barley i les seves investigacions sobre antropologia a Mali, i més recentment he llegit en Jonathan C. Slaght sobre la seva recerca científica a la Sibèria amb el duc pescador de Blackiston. I és clar, just després de llegir aquest darrer best-seller m'arriba a les mans el llibre d'en Marc Bosch "38 dies amb els gavians a les Medes" i vaig pensar que no seria tan emocionant com aquells viatges més llunyans, ja que els gavians ja els coneixem i els fets passen ben a prop de casa nostra, a les Illes Medes.

Doncs bé, la meva sorpresa va ser que la narrativa em va recordar molt el relat d'aquest altres investigadors en el seu dia a dia sense res a envejar, només que s'ha d'entendre que és a una escala diferent, a nivell més local i en un format més petit. És un llibre que entra molt bé, fàcil de llegir i força entretingut, i que és ple d'anècdotes que els biòlegs ens trobem quan fem llargues campanyes de camp aïllats del món urbà. I les illes Medes, malgrat ser molt properes, són un indret força aïllat i sense cap comoditat, amb la peculiaritat que et trobes immers en una gran colònia de gavi-

ans i et fa sentir com si fossis a l'illa més remota del món estudiant una colònia d'albatros. Però en lloc d'albatros són els nostres gavians argentats de tota la vida, els que trobem a les nostres ciutats, platges i abocadors.

En Marc ha sabut traslladar molt bé les emocions que es viuen cada dia a partir de les anotacions del seu diari durant els seus primers dies de campanya, com intentar resoldre els problemes que et trobes sense tenir tots els recursos necessaris, com prendre les dades científiques en dures condicions climàtiques i també ens parla del polèmic descastament de gavians que es va fer anys enrere a les illes Medes. També ens explica situacions viscudes de perill, les seves enyorances i el dia a dia d'un investigador i els seus col·laboradors en plena natura salvatge. I sí, així es pot dir quan fas campanyes d'uns quants mesos a les illes Medes, on només arribar reps l'atac dels gavians per defensar els seus nius, i on t'has d'emportar el menjar i l'aigua i tot el que cal per viure, i que en aquella època sense mòbil vivies gairebé desconnectat de la societat. Natura salvatge ben propera.

Per tot això, és totalment recomanable llegir aquest llibre per passar una bona estona, per adonar-nos que a casa nostra també es poden viure aventures força emotives mentre es fa recerca científica, malgrat sigui aquí al costat. En aquest sentit, haig de felicitar també l'editorial Cossetània per atrevir-se a publicar un relat tan proper i que ha tingut tan bona acollida, ja que el llibre s'ho mereix •

VITTORIO PEDROCCHI

És un llibre que entra molt bé, fàcil de llegir i força entretingut, i que és ple d'anècdotes que els biòlegs ens trobem quan fem llargues campanyes de camp aïllats del món urbà.

Ollé, A. & Goy, J. 2024

Guía de campo para la identificación de las aves rapaces diurnas ibéricas

Tundra. Almenara

Una nova guia que ens ofereixen dos autors catalans per comprendre la identificació de les espècies, edats i sexes dels rapinyaires diürns que podem veure a casa nostra. Hem passat de l'absència de guies d'alta qualitat per abordar la identificació dels rapinyaires fetes des d'aquí, a que de sobte en tinguem entre les mans, en pocs anys, unes quantes i de qualitat indubtable.

Va començar un dels autors, Àlex Ollé, el 2017, amb la seva primera guia, publicada conjuntament amb en Fran Trabalon, *Guia de rapinyaires de Catalunya* editada per Cossetània Edicions. Aquesta obra va ser una fantàstica notícia. Animo tots els lectors que estiguin llegint aquesta ressenya que es facin amb aquesta guia si encara no la tenen, ja que per la relació qualitat/preu trobaran una gran oportunitat. Amb moltes fotos d'alta qualitat, sobretot dels dos autors, i complementada per imatges cedides pels seus amics i col·legues, per esmentar-ne alguns, Victor Estrada, Jordi Bermejo, Albert Burgas, Joan Sagardía o Daniel López Velasco. Entren de ple a explicar com identificar els diferents plomatges de cada espècie, i per tant a enfocar la guia cap a la importància de conèixer els processos de muda per destriar les diferències entre diferents aparences en una mateixa espècie -o entre espècies- per així arribar a identificacions basades en processos objectius d'observació, més que en apreciacions subjectives.

Els dos autors van passar posteriorment a elaborar una guia més extensa, *Aves rapaces de Europa*, editada per Omega el 2019. Aquí els textos són més extensos, encara que el nombre de fotos per espècie és similar.

Un cop publicada la darrera, un creia que ja havien arribat a un punt de cansament i de sentiment d'obra realitzada. Però resulta que

no, ja que van començar una web on anaven incloent fotos amb comentaris amb la irrupció molt clara de Joan Goy. Aquest projecte, *Raptor Identification* (raptoridentification.com), ha desembocat en la publicació de la guia que ressenyem ara.

Aquesta guia té una vocació de síntesi, per ajudar-nos a evitar haver de llegir molt sobre els diferents plomatges de cada espècie, com mostraven als seus llibres anteriors, o com passa amb les dues guies d'identificació de Dick Forsman, el gran expert en identificació de rapinyaires diürns a la nostra regió. Tots els llibres anteriors, tant els d'Àlex Ollé amb Fran Trabalon com els de Forsman, expliquen els diferents plomatges associats als processos de muda, normalment en extensions a partir de dues pàgines. Aquesta guia vol resumir-ho, oferint una explicació molt sintètica en una pàgina. Procés de difícil elaboració, ja que sempre és més difícil condensar la informació important en un text curt, sense deixar-se res, que no pas tenir tot l'espai del món i escriure sense un límit precís. Puc imaginar-me la feina que els ha suposat el procés de "resum" de les primeres versions del text, per anar traient fins a deixar el text en allò que finalment és el llibre. Com a autor justament d'una miniguia sobre identificació de rapinyaires, editada per Cossetània fa uns anys (al costat de Toni Llobet, el 2016, *Ocells rapinyaires de Catalunya*), puc donar fe de com és de costós realitzar un procés de síntesi.

Animo des d'aquí tots els lectors a aconseguir aquesta nova guia d'Àlex Ollé i Joan Goy. Fa anys que treballen de manera persistent, aprofundint en el seu coneixement, i oferint de manera generosa informació i exemples a la web i a les seves xarxes socials. Ara han reunit una selecció de les fotos i han elaborat textos i mapes en un llibre que ens ofereix el coneixement resumit, organitzat, i del qual ens podem confiar. Coneixen la matèria de primera mà i han aconseguit explicar-ho de manera brillant •

JOSÉ LUIS COPETE

Aquesta guia té una vocació de síntesi, per ajudar-nos a evitar haver de llegir molt sobre els diferents plomatges de cada espècie, com mostraven als seus llibres anteriors, o com passa amb les dues guies d'identificació de referència.

Cortés Montesinos, J.L. 2023

Els ocells del Parc Catalunya de Sabadell

Editat per l'autor. Barcelona, 269 pp

Aquest llibre mostra els resultats del seguiment dels ocells d'un parc urbà de Sabadell durant 16 anys. La persistència i meticulositat de l'autor han permès detectar un total de 112 espècies i per a algunes d'elles s'han pogut establir les seves tendències poblacionals.

Aquesta és una obra molt propera a l'ICO i això el lector ho podrà intuir només mirant la coberta, on s'hi pot veure el logo, tot recomanant aquesta publicació. Però no és només això, sinó que el llibre està basat principalment amb transectes resultants dels censos del Seguiment d'Ocells Comuns de Catalunya (SOCC) i del buidat de dades introduïdes al portal www.ornitho.cat. A més, l'autor ja va publicar un primer tast d'aquest llibre a l'Abellerol número 59 (Hivern 2022-23).

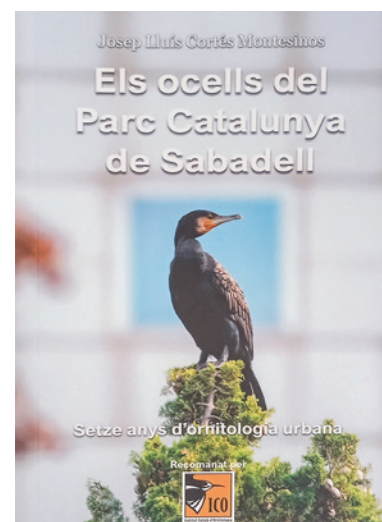
L'estudi es va dur a terme al Parc Catalunya de Sabadell entre 2005 i 2020, un parc de 43 hectàrees que és representatiu de molts altres parcs urbans que tenim a Catalunya. Aquests parcs tenen una funció important en la biodiversitat local, en l'educació ambiental i tota una àmplia oferta d'usos socials, des del simple lleure passejant, fins a festes multitudinàries com castells de focs artificials, o concerts i activitats esportives diverses com curses pedestres i ciclistes i la càrrega de pressió humana inherent a una ciutat de més de 200.000 habitants.

El llibre es divideix en dues parts. Una primera part descriptiva sobre el parc que inclou també la metodologia i les variables estudiades (fenologia, riquesa d'espècies, abundància, densitat i tendències). La segona part tracta de les fitxes de les espècies observades agrupades segons el seu estatus: residents, estivals, hivernants, en pas migratori, ocasionals i accidentals. Les espècies més comunes es descriuen en una fitxa de dues pàgines que inclou, entre

d'altres, la probabilitat d'aparició, els anys que s'ha observat, la fenologia, evidències de cria, hàbitat preferent, alimentació, nombre màxim observat, densitat al parc i tendència poblacional. Per a les espècies ocasionals o accidentals, el text és molt més reduït en funció de la informació disponible. La part final inclou dos annexos, un primer amb 13 taules-resum de fenologia, hàbitats ocupats, densitats i tendències poblacionals; i un segon amb la llista de les espècies detectades i acaba amb la bibliografia.

Durant els 16 anys d'aquest estudi s'han detectat 112 espècies de les quals 47 són d'aparició regular (35 a la primavera i 38 a l'hivern) i amb evidències de cria per a 33 espècies, de les quals 29 hi crien habitualment. L'existència al parc d'un llac artificial atrau un major ventall d'espècies com l'ànec collverd, la gavina riallera, el corb marí gros o el gavià argentat. Al mateix temps, també hi trobem una espècie exòtica que ja ha colonitzat bona part de Catalunya, la cotorreta pitgrisa.

Aquest llibre aporta una anàlisi minuciosa i detallada de les espècies presents i la seva variabilitat estacional en un parc urbà amb una àmplia diversitat de microhàbitats. Bona part de les espècies detectades són força generalistes i les trobem en altres parcs urbans. Per això, és un llibre especialment adreçat a les persones interessades en fauna urbana i a desgranar petits canvis i diferències locals entre parcs (vegeu, per exemple, les diferències en densitats i tendències poblacionals en comparació amb parcs d'altres zones de Catalunya i de l'Estat). Cal felicitar l'autor per aquesta feina constant de recollida de dades i per donar valor als parcs urbans, quelcom més que una zona verda d'esbarjo •

Aquest llibre aporta una anàlisi minuciosa i detallada de les espècies presents i la seva variabilitat estacional en un parc urbà amb una àmplia diversitat de microhàbitats.

RAÛL AYMÍ

Armada, R. 2024

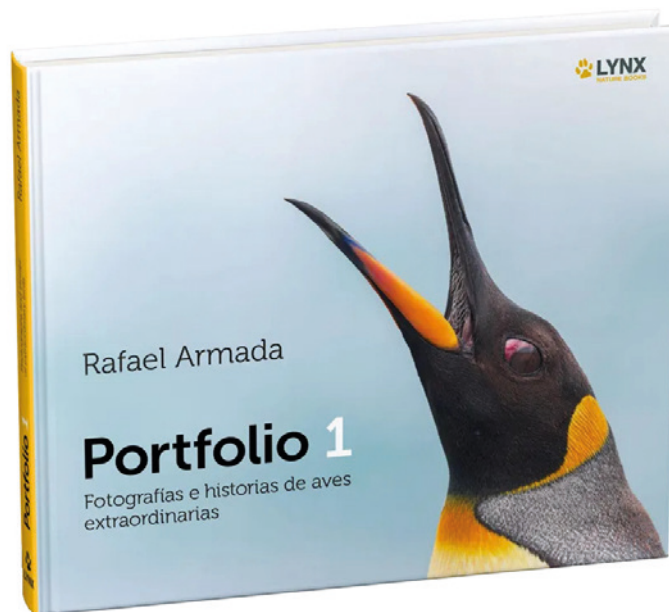
Portfolio 1. Fotografías e historias de aves extraordinarias

Lynx Nature Books, Barcelona. 176 pp

Aquest és el primer llibre de Rafael Armada i és el fruit de més de trenta anys dedicats a l'observació i la fotografia d'ocells. És una col·lecció que inclou múltiples fotografies premiades, que destaquen per la seva singularitat i bellesa. Cada fotografia està acompanyada de descripcions sobre l'espècie, la ubicació, el seu comportament, hàbitats i amenaces, així com la història dels llocs visitats.

Vivim una època de ritme frenètic i consum accelerat, i no només de coses materials; ni tan sols les fotografies s'escapen de ràpides visualitzacions, fins al punt que ja hem encunyat un terme, de nou un anglicisme, l'scroll, per referir-nos a l'acte gairebé mecànic de dirigir la mirada als telèfons mòbils i empassar-se ràpidament el seu contingut. Així, l'aparició d'un nou llibre de fotografia, com és el cas de "Portfolio 1, Fotografías e historias de aves extraordinarias", amb fotografies d'en Rafa Armada amb textos escrits a quatre mans amb l'Alejandra Rendón, i publicat per Lynx, apareix com una beneïda teràpia per ajudar a desaccelerar aquest ritme desbocat i incompatible amb la contemplació de la natura. Els pròlegs de Josep del Hoyo i Georgina Steytler ja ens avancen el repte, i també implícitament, la dificultat de combinar les inquietuds científiques, de conservació i l'art, amb una narrativa que sovint s'expressa a atmosferes força distants entre elles.

Portfolio 1 presenta un forma rectangular, que afavoreix molt bé l'encaix d'imatges apaïssades. El context general, l'hàbitat que envolta les aus de les imatges cobra un gran protagonisme, a la manera d'una adaptació ampliada que es transmet a les fotografies del *Handbook of Birds of the World*. Les influències dels fotògrafs de la nostra generació, com ara

Markus Varesvuo, Jari Peltomaki o Bence Mate, són lògiques i evidents, però igualment és evident que, com diu Joan Hoefsloot, tota combinació de càmera, fotògraf i tractament personal de la imatge crea un producte personal, un producte únic.

Les fotografies mostrades tenen la peculiaritat de no provenir d'un immens espectre geogràfic, almenys si agafem els hàbitats i territoris que caracteritzen el conjunt de la Terra, però amb tot, s'aconsegueix l'efecte de donar-li un aspecte força global, gràcies al contrast que donen les illes subantàrtiques amb els boscos tropicals de Colòmbia, per esmentar un exemple. Així, hi ha tres grans blocs on es desenvolupa la funció: les illes subantàrtiques, Colòmbia, i els oceans Atlàntic i Pacífic, especialment a les seves àrees meridionals, és a dir, aigua, terra i aigua, i el cel sempre present. La narrativa dels textos és més variada, on es combina informació de la biologia de les espècies, històries de conservació, fets contingents explicats en primera persona al moment de captar les imatges, i textos poètics, a voltes onírics, en concordança amb l'estil i les escenes que ens mostra.

La presència d'imatges d'espècies molt amenaçades també afegeix el recurs del contingut que es demana a la fotografia, i permet

La narrativa dels textos és variada, i es combina informació de la biologia de les espècies, històries de conservació, fets contingents explicats en primera persona al moment de captar les imatges, i textos poètics en concordança amb l'estil i les escenes que ens mostra.

tractar de manera molt directa la qüestió de la conservació. Lògicament, quan es parla de conservació, també s'està parlant del factor humà, i en aquest sentit, les imatges no inicien cap procés de foto denúncia, com les que es van posar tant de moda els anys 80 i 90 del segle xx, i que van venir per quedar-se; a Portfolio 1, més aviat, es veuen persones que es barregen amb les aus, sobretot fotògrafs, com una mena de picada d'ullet a aquesta comunitat. Hi ha força moments àlgids a l'obra, com ara els reflexos a la platja dels pingüins, les captures de peixos voladors per part dels mascarells, o les imatges d'aus forestals amb un fons net, en un lloc tan complex com les selves, i sempre amb la gràcia de buscar un enfoc diferent, on, valgui la redundància, també inclou els desenfocs i escombrats d'alta qualitat, amb l'ajuda que sovint ofereixen el moviment i els contrallums del sol i els seus reflexos a les aigües oceàniques. Ansel Adams va dir que una bona fotografia tracta de profunditat de sentiment, no de profunditat de

camp, i algunes de les imatges de Portfolio 1 també van d'això.

Aquesta obra no pretén ser, sota cap forma, una llista o catàleg d'imatges. La seva estructura narrativa s'acosta més aviat a una espècie de haïku en versió llatina, on es combinen encapçalaments, amb ús habitual d'adjectius i uns textos relativament curts, amb la finalitat de facilitar una lectura més o menys ràpida, i acompanyats de les imatges, molt vívides, brillants i saturades, les quals, deliberadament, sovint s'escampen de la pàgina per envair la contrapàgina, com si volguessin sortir volant. Això dona com a resultat que les imatges es vinculin amb els textos de manera brillant, posant de manifest aquest impossible volitiu de totes les persones que fotografiem la naturalesa i la vida salvatge, a saber, aquest intent, sempre utòpic, i per això, constant vital, de retenir la bellesa dinàmica i el moviment subtil del món que ens envolta •

FRAN TRABALON

<https://apaturo.cat/fran-trabalon/>

Diversos exemples de fotografies que apareixen a l'obra de Rafa Armada, Portfolio 1: formiguer armat (*Pithys albifrons*), pingüí reial (*Aptenodytes patagonicus*), ocell de tempesta (*Hydrobates pelagicus*) i polla blava americana (*Porphyrio martinica*).

Els pròxims mesos hi ha diverses sortides, cursos i activitats on pots aprofitar per gaudir encara més de l'ornitologia i la natura.

SORTIDES

Sortida al Congost de Santa Anna
26 de gener de 2025

Sortida a Collserola
15 de febrer de 2025

Sortida al Pla de la Calma
31 de maig de 2025

CURSOS

Curs d'iniciació a l'ornitologia Júnior (8 a 14 anys)
8 de febrer de 2025

Curs bàsic d'introducció als cants
27 d'abril de 2025

JORNADES

Jornada SOCC + altres seguiments

Llançà, 15-16 de març de 2025

Més informació i inscripcions:
www.socc.cat

Consulta l'agenda d'activitats:
<http://ornitologia.org/ca/Activitats/>

FORMULARI DE SUBSCRIPCIÓ PER AL 2025. Vull fer-me soci de l'ICO per al 2025 per la qual cosa rebré: Revista Catalana d'Ornitologia, Sobrevolant i l'Abellerol. Si us plau afegiu les meves dades al directori de subscriptors.

Tipus de quota Familiar (52,5 €) Nom de la parella _____

Individual (35 €) Reduïda¹ (17,5 €) Europa, individual (42 €)

Nom i cognoms _____

Adreça _____ Ciutat _____

Codi postal _____ Tel. _____ Correu electrònic _____

Domiciliació bancària En/Na: _____

Autoritzo el Banc/Caixa: _____

Entitat Agència Control Número de compte

domiciliat a _____ carrer/plaça _____

perquè carregui en aquest compte bancari del qual sóc titular l'import de les quotes anuals que em pertoquin com a soci subscriptor de l'Institut Català d'Ornitologia.

Signatura:

_____ a _____ de _____ de 202_____

¹ La modalitat de quota reduïda inclou els menors de 19 anys, estudiants fins a 23 anys, pensionistes i aturats. En cada cas cal justificar convenientment aquesta situació.

Institut Català d'Ornitologia
Nat-Museu de Ciències Naturals de Barcelona
Pl. Leonardo da Vinci, 4-5
08019 Barcelona
Tel.: 93 458 78 93
Correu electrònic: ico@ornitologia.org
Pàgina web: www.ornitologia.org